

NORSKnytt

ISSN 0801 5368

- Nynorsken har overrasket bokmålet med forfriskende dialektord
- Spill på lag med Sokrates
- Vårt nasjonaldrama Peer Gynt
- Morsomt å møte fremmedord på reisen
- Ta en tekstsjekk før du leverer
- Sammenligning - uunnværlig litterært virkemiddel
- Tillatt på bokmål?
- Spar på de store bokstavene
- Dikt videre på Per Spelmann og andre folkeviser

- Skrivestafett - alle skriver samtidig
- Skriv brev til en forfatter
- To skøyaraktige kraftkarar
- Slik blir du en bedre skriver - åtte forslag
- Norskkruss 3 - 2006, nynorsk
- Norskkruss 3 - 2006, bokmål
- Tentamensoppgaver i norsk
- Skriv og syng: Stev fra vår tid

E-post: post@norsknytt.no

Et metodikk- og aktivitetsblad for norskfaget i grunnskolen

Hovedsiden
om NORSKNytt
Abonnement
Våre lydkassetter

NORSKNYTT

gir variasjon og liv til norskundervisninga

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/99 og 3/91»	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	50,-

FØLGENDE ÅRGANGER VIL VI FORTSATT HA PÅ LAGER:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-
Årgang 1999:	«Norsknytt 1/99, 2/99, 3/99 og 4/99»	200,-
Årgang 2000:	«Norsknytt 1/00, 2/00, 3/00 og 4/00»	200,-
Årgang 2001:	«Norsknytt 1/01, 2/01, 3/01 og 4/01»	200,-
Årgang 2002:	«Norsknytt 1/02, 2/02, 3/02 og 4/02»	200,-
Årgang 2003:	«Norsknytt 1/03, 2/03, 3/03 og 4/03»	200,-
Årgang 2004:	«Norsknytt 1/04, 2/04, 3/04 og 4/04»	200,-
Årgang 2005:	«Norsknytt 1/05, 2/05, 3/05 og 5/05»	200,-

STORKRYSS A3-format (til opphenging der folk samles)

kr. 25,- pr. stk.

NB! Porto/forsendelsesomkostninger kommer i tillegg.

Ønskes et større antall av
enkelte hefter, be om
pristilbud.

**Send bestilling til: NORSKNYTT
PB 303
7601 LEVANGER**

E-post: post@norsknytt.no

Norsknytt tilbyr kassetter til bruk i undervisningen. Her fins opplesninger av dikt og prosa, konkurranser i grannespråk og ordkunnskap m.m. Tre av kassetene inneholder viser og sanger tilrettelagt for skolebruk. Be om tilbud på kassetene.

NORSKnytt

Utgiver: NORSKNYTT ANS

Redaksjon: NORSKNYTT, Postboks 399,
7801 NAMSOS, telefon 74 27 42 96 – 993 56 096

Abonnement: NORSKNYTT, Postboks 303, 7601 LEVANGER, tlf. 91 7735 34

E-post: post@norsknytt.no – Internett: www.norsknytt.no

Redaktør: Jon Hildrum © Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Abonnement (4 NR. PR. ÅR) KR. 460,- PR. ÅR.

NR 3 - 2006 (108)

SEPTEMBER

32. ÅRGANG

Nynorsken overrisler bokmålet med forfriskende dialektord

Dialektene har en meget sterk stilling i Norge i dag. Etter de mange dialektaksjonene sist på 1900-tallet er dialektene akseptert i nær sagt alle sammenhenger. De fyller en større del av sendetida i radio og fjernsyn enn noen gang før. Dette er spesielt for Norge. I Sverige og Danmark har dialektene lav status.

I sms-meldinger og i brev blir også dialektene her til lands mye brukt. Det er enklere å få god kontakt med venner når vi bruker dialekt i meldingene, sier unge mobilbrukere. Dialektene ligger nærmere nynorsk enn bokmål. Dermed er det grunn til å si at nynorsk skriftspråk har fått en opptur takket være nye medier.

Nynorsken har med sine gode dialektord overrislet bokmål med forfriskende ordtilfang. Dette har professor Sylfest Lomheim i Språkteigen i P2 ofte minnet oss om. "Nynorsken har vore ei velsigning for bokmålet," sier han. Langt flere nynorskord enn de fleste tror, kan brukes i bokmål.

Dessuten har nynorsk bidratt med en del kortformer som forenkler språket. I stedet for forandre kan vi skrive **endre**, vanskelighet kan erstattes med **vanske**, rettferdighet med **rettferd** og lignende.

La elevene prøve seg på ordtippekupongen på side 11. Den byr på overraskende opplysninger!

Spill på lag med Sokrates – Slipp filosofien inn i skolen

Gjennom alle tider har filosofi vært dannelsesfag nummer en. Ved å tilpasse filosofifaget for grunnskolen får elevene tidlig muligheten til å undre seg og stille spørsmål. Det kan åpne for en mer helhetlig forståing av samfunnet. For filosofien griper inn i alle fag.

Innsikt i filosofi kan hjelpe de unge med å finne indre trygghet. Filosofi er også terapi og konfliktløsning. Dette er noen av argumentene som nå fremmes for å innføre filosofi i skolen. På side 3 tar vi opp emnet hverdagsfilosofi.

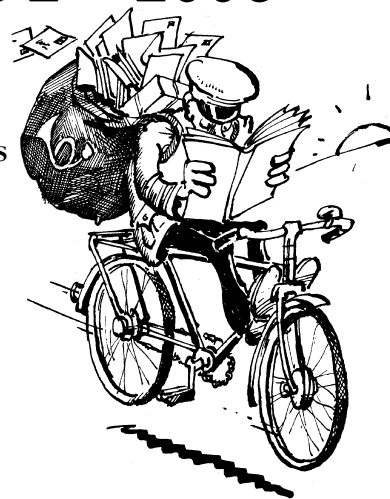
Kryssordvinnere i Norsknytt 2 – 2006

Nynorsk

Maren Jansen, 9B, Hjelmeland skule, 4130 Hjelmeland
Lene Rogn, 9., Vang barne- og ungdomsskule, 2975 Vang i Valdres
Odne Estenstad, 10., Eid skole, 7212 Korsvegen
Nancy Amalie Risjord, 9A, Møre ungdomsskole, 6012 Ålesund

Bokmål

Hanne Trygslund, 10., (2005-06), Holte skole, 4639 Kristiansand
Anders Rafaelsen, 9B, Selfors ungdomsskole, 8613 Mo i Rana
Lena Opdal Sætran, 9., Namsskogan skole, 7890 Namsskogan
Anita Sundseth, 9A, Midtre Gauldal ungdomsskole, 7290 Støren

Åpne ruter står og roper på bokstaver som skal passe sammen med andre bokstaver i rute-nettet. Mange lar seg utfordre av disse tomme rutene. Dermed er det lystbetonte arbeidet med kryssordet i gang. Det er en lærerik og spennende aktivitet. Takk for løsninger. Velkommen med nye kryssordsvar.

Diktet er ei gåte

Et dikt kan være skøyeraktig. Det vil leke med deg. Det blunker lurt til deg og sier: – Jeg inneholder mer enn du så første gangen du møtte meg. Dersom du vil bli bedre kjent med meg, må du gi deg selv tid og ro. Diktet liker stillheten.

Jeg forteller sjelden det samme til dem jeg møter, for menneskene er så ulike. De dikter sine egne historier og opplevelser inn i meg. Mer enn halvparten av det du opplever når du leser meg, har du selv diktet. Derfor kommer jeg nær deg når du leser meg. Husk: Ingen annen sjanger bruker ordet jeg så ofte som diktet. Ordet jeg er det mest personlige ordet i språket. (Derfor har ordet jeg i språket om språket, som vi kaller grammatikk, fått navnet personlig pronomen, første person, entall.)

Hvis du har vært borte fra meg en stund og så finner meg igjen og leser meg på nytt, vil du kanskje merke at jeg gir deg nye opplevelser. Det er tegn på at du har forandret og utviklet deg, jeg er fortsatt det samme diktet.

Når du møter meg for aller første gang, er jeg som et låst smykkeskrin. Men dersom du vil bruke tid til å lete etter nøklene til skrinet, vil du få gleden av å se noen smykker, kanskje de fleste. Men jeg liker å være hemmelighetsfull. Da blir gleden din større når du oppdager noen av hemmelighetene.

Sagt om dikt

“Et dikt skal være som en tung stein som ligger godt i hånden, og som du har lyst til å kaste langt av gårde. Eller det skal være lett som en sommerfugl som flyger av sted.”

Harald Sverdrup i et radioprogram.

*Et dikt er bare det
hver enkelt leser
opplever gjennom det.
Paal Brekke*

*Poesien er vårt
egentlige morsmål.
André Bjerke*

“Tenk at jeg er født” – litt hverdagsfilosofi

Alle har behov for å filosofere, ikke minst barn og unge. ”Filosofi er å forsøke å forstå det vi egentlig vet,” sier filosof og rektor Einar Øverenget, som har gitt ut boka ”Du er filosofen – spørsmål til dine svar”. Han understreker at vi reflekterer over det vi allerede tar for gitt, og i den forstand er alle mennesker hverdagsfilosofer. Det er god grunn til å avmystifisere filosofien og bruke den mer bevisst i skolen. Unge mennesker filosoferer ofte – og ikke sjelden over spørsmålet: Hvem er jeg? De er på jakt etter sin identitet. Her kan skjønnlitteraturen være til god hjelp – den gir gjenkjenning.

I mange tekster møter vi personer som leter etter seg selv og spør: Hvorfor ble jeg den personen jeg er?. Inger Hagerup funderer i første bind av sin selvbiografi, ”Det kom en pike gående”, over hvordan det kunne ha gått dersom hennes mor ikke hadde møtt hennes far. Hennes mor fikk som ung pike nemlig tilbud om en post i Danmark, men reiste ikke. ”Forresten – hvis jeg hadde reist til Danmark, hadde jeg kanskje ikke møtt din far, og så ville ikke du være født,” sa moren til vesle Inger.

”Tenk – det var på hengende håret at jeg ikke ble født!”

Dette satte i gang en lang tankerekke hos den unge Inger: ”Tenk - det var på et hengende hår at jeg ikke var blitt født! Hvordan ville den følelsen ha vært; ikke å være til? Jeg takket den gode Gud som hadde spart meg for en slik ufattelig tomhet. Ja, han hadde til og med vært så hensynsfull at jeg ikke bare var til, men til overflod var jeg blitt menneske også. Jeg kunne jo for eksempel blitt skapt som flue, ja jeg kunne risikert å være en stol eller et bord – som også var synlige gjenstander her på jorden.”

”Tenk at jeg er født”

Jan Erik Vold, vår mest kjente nålevende lyriker, er inne på de samme tankene i diktet

”Funny”: *”Tenk at jeg er født / - hvor urimelig / det er at jeg skulle bli født - .”*

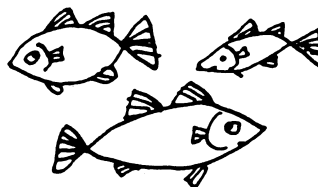
I det sprudlende, livsglade diktet får han flettet inn mange personopplysninger, men stor er undringen og gleden over at det var

”- min sædcelle

som fant veien fram og var først (eller den foretrukne om nå eggcellen, min eggcelle, hadde noe valg)”

Vi får vite at Jan Erik Vold og hans tvillingsøster ble tatt med keisersnitt, ”derav vår smukke hodeform (sies det).” Så avslutter han diktet i stor glede over at han ble den utvalgte:

*” - sjansene mindre enn en milliard, har gått bort
og gjort virkelighet av seg: DET BLE MEG! - dette
tenker jeg på i stunder det ikke faller helt greitt
å være født, jeg strammer meg opp og tenker høyt:
SORRY BRØDRE, DET BLE MEG
JEG FÅR PRØVE Å GJØRE SÅ GODT JEG KAN.”*

Lykke til med hverdagsfilosofi i skolen!

Utdraget ”Lykketreff” fra Inger Hagerups selvbiografi ”Det kom en pike gående” og hele Jan Erik Volds dikt ”Funny” står i flere samlinger, også under temaet ”Tenk at det ble meg!” i bind 10 av Aschehougs litteraturserie for ungdom TVERRSNITT 3. (ISBN 82-03-13497-1)

På disse to «Peer Gynt»-sidene står det mange opplysninger om Henrik Ibsen og «Peer Gynt». Her finner du sikkert noe som du vil vite mer om. Velg et emne og lag temaoppgaver.

Omkring vårt nasjonaldrama, «Peer Gynt»

Alle voksne nordmenn bruker sitater fra «Peer Gynt», ofte uten at de selv vet det. Her til lands er det kanskje bare Bibelen som siteres oftere enn «Peer Gynt». Ibsenbiografen, Robert Ferguson, sier at «Peer Gynt» er et av de største stykkene som noen gang er skrevet.

«Når Bjørnsons «bondefortellinger» unntas, finnes det vel ikke i vår litteratur noe skjønnlitterært verk som kan måle seg med «Peer Gynt». Dette skriver den kjente litteraturprofessoren Francis Bull. I 1970 passerte det samlede opplag av dette verket en halv million eksemplarer.

«Etter «Brand» fulgte «Peer Gynt» av seg selv,» sa Ibsen. Lekende lett tryllet han i Italia sommeren 1867 fram dette mesterverket som han omtaler som et dikt. Da tenkte ikke Ibsen på at «Peer Gynt» skulle framføres på en scene. Nei, det skulle leses. Det var bokutgivningene av dramaene som med årene gjorde Ibsen til en meget rik mann.

Først flere år senere fikk Ibsen ideen om å omforme «Peer Gynt» til et skuespill. Han ba Edvard Grieg, som ikke likte «Peer Gynt», om å skrive musikk til skuespillet. Musikken som Grieg omsider skrev, er blitt stående som det fremste innen norsk tonekunst. Men mange har spurt om den romantiske musikken passet til innholdet i skuespillet.

Først i 1876 ble «Peer Gynt» spilt på Christiania Theater, der det ble en stor suksess. Det var den dyreste teateroppsetningen som til da hadde blitt vist i Norge. Forestillingen varte i nesten fem timer. Da var fjerde akt sløffet. (Senere ble det i en periode vanlig at bare de tre første aktene ble spilt.) Skuespillet er senere blitt vårt nasjonalfestspill og er Ibsens norske og mest folkekjære scenestykke. Det er merkelig. Ibsen skrev jo «Peer Gynt» for å refse nordmennene for en spesielle historisk situasjon på 1860-tallet. Stykket spilles i stadig nye tolkninger og vekker diskusjoner.

Det mest spennende med «Peer Gynt» er at Ibsen her våget å trekke inn så mye av seg selv. Problemer som han slet med, uttrykkes i skuespillet i kunstnerisk form. Akkurat som Henrik Ibsen var Peer Gynt kommet fra en rikmannsfamilie, som hadde tapt eiendom, penger og aktelse og måtte tåle fornedring, spott og spe fra sine omgivelser. Begge flyktet og fant trøst i drømmer og fantasier.

Det meste i skuespillet stammer selvsagt fra Ibsens frodige fantasi. Likevel er det ingen tvil om at dess flere opplysninger vi skaffer oss om Ibsens liv og samtid, dess mer spennende og utbytterikt blir det å fordype seg i «Peer Gynt».

Stort og smått omkring Henrik Ibsen og «Peer Gynt»

- Handlingen i de tre første aktene kan tidfestes til årene 1801 og 1802. Fjerde akt foregår om lag 25 år seinere, mens femte akt knyttes til tiåret 1850 – 1860. Hendinger her heime og ute i verden trekkes inn og gjør det lett å tidfeste handlinga.

- Ibsen skrev i 1867 «Peer Gynt» som et lesedrama og tok derfor ingen scenetekniske hensyn. Selv om Ibsen tidlig på 1870-tallet omarbeidet teksten til skuespill, har stykket hele 40 sceneskift, noe som gjør en sceneoppsetting krevende.
- Hele skuespillet er skrevet i bundet form, dvs. alt går på rim. Det samme gjelder for skuespillet «Brand».
- Flere personer er nevnt som modeller for Peer Gynt. Reinskytter Per Olsen Håga er en av dem. Han hadde det med å gyne, det vil si å knipe øynene sammen for å se klarere. En annen mulig modell er Jon Gynnther i Fron. Mest trolig er det at Ibsen har hentet trekk fra mange personer, spedd på med sin egen fantasi, og så skapt den sprelske figuren Peer Gynt.
- Best kjent er Edvard Griegs musikk til «Peer Gynt». Harald Sæverud og Jan Garbarek og flere har også komponert musikk til stykket.
- Ibsen fikk stipendium fra Universitetet i Oslo for å samle folkedikting og sagn. Han besøke i 1862 Vestlandet og Gudbrandsdalen og fant sikkert stoff som blant annet kommer fram i «Peer Gynt». Ibsen var glad i å vandre i fjellet.
- Mange skuespillere har siden 1867 spilt Peer Gynt. Alfred og Toralv Maurstad er blant de mest kjente i vår tid. Hans Jacob Nilsen var den første som spilte «Peer Gynt» på nynorsk. Jens Bolling og Paul Ottar Haga er andre Peer Gynt-tolkere. Johanne Dybwad er den mest kjente tolker av mor Åse-rollen.
- Ibsen la en rekke sitater, både rette og vrange, i Peers munn. Sitatene er hentet fra folkeeventyra, Bibelen, ordspråk, Holberg, Molliere, Shakespeare og andre diktere. Når Peer ikke finner et ekte sitat, siterer han gjerne seg selv. En nidkjær filolog, norsk-amerikaneren A. Anstensen, har funnet hele 245 rette og gale sitater i «Peer Gynt».
- Ibsen erklærte seg som fritenker, men han var hele livet en flittig bibelleser. Allerede som 13-åring på «middelstandskolen» i Skien var hans interesse for religionsfaget stor. På skrivebordet i Arbiens gate 1 i Oslo lå ofte Bibelen framme.
- Ibsen skrev inn mer enn 60 dyreslag i «Peer Gynt». I tillegg til kjente nordiske dyr, lar dikteren Peer støte på aper, kameler og flere eksotiske dyr.
- Ibsen likte best å skrive i dagslys. Kunstig belysning vennet han seg aldri til. Han skrev med blekkpenn og hadde etter 1866, en vakker, lett leselig håndskrift. Det hendte at han røykte sigar mens han arbeidet.

Velg et sitat fra “Peer Gynt”. Skriv en tekst

Nedenfor står noen sitater fra Peer Gynt. Velg ett av dem. Skriv en tekst med utgangspunkt i dette sitatet. Du kan skrive ei fortelling, en artikkel, et lite skuespill, et kåseri, et dikt eller velge en annen sjanger. Lag selv overskrift til teksten din.

“Mang en vei står meg åpen; i valget kjenner man vismannen fra tåpen.”

“Hvor utgangspunktet er som galest, blir titt resultatene originalest.”

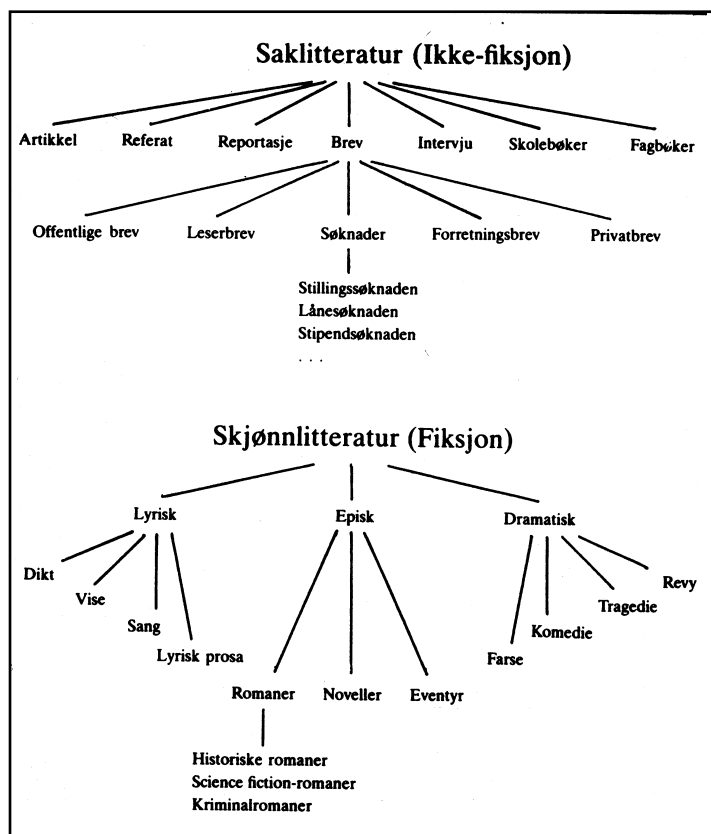
“Ja, tenke det; ønske det; ville det med; - men gjøre det, det skjønner jeg ikke.”

“Se der fikk fanden fordi han var dum og ikke beregnet sitt publikum.”

“Om jeg hamrer eller hamres, likefullt så skal det jamres.”

“Ingen blir profet i sitt eget land.”

“Samvittighetsfred er en deilig pute.”

Ordet sjanger kommer fra det franske ordet genre som betyr slekt, art.

Oversikt over sjangrer

Skjemaet til venstre viser en grov inndeling av sjangrene. Vær oppmerksom på at det kan være flere måter å dele inn sjangrene på. Her er det ikke som i matematikken, der bare ett svar er rett. Nei her kan flere svar være like gode.

Sjangrene kjenner du

Du kjenner mange sjangrer fra før. Du har lest eventyr og noveller. Romaner har du også vært i kontakt med. Disse sjangrene kaller vi episk diktning. Drama kjenner du også til, for eksempel som hørespill eller som skuespill på en teaterscene. Forskjellige former for lyrikk har du hørt og lest mange ganger. Alle tekstene som nå er nevnt, hører til hovedgruppen skjønnlitteratur. Skjønnlitteratur er oppdiktet litteratur (fiksjon).

Den andre litterære hovedgruppen er saklitteraturen eller bruksprosaen (ikke fiksjon). I avisene støter du ofte på bruksprosa som intervju, reportasje, leserinnlegg, annonse, referat (for eksempel fra et møte eller ei idrettstevling), omtale (for eksempel av bøker, film, teater, musikk). Dagbok, brev og mange andre sjangrer er bruksprosa.

En sjanger er rett og slett en teksttype. Sjangrene vil du møte hver dag, sjøl får du bruk for dem hver gang du skal skrive noe.

Mange sjangrer må du ha

Skriv en grøsser.
Dikt en sang.
Lag et rim
og ei regle lang.
Hold en tale
for en venn.
Så får du kanskje
et dikt igjen.

Les og lær
av dem som skrev
drama, viser,
fabler, brev.
Mange sjangre
må du ha.
Velg ut sjangre
som passer bra.

Jon Hildrum

Snakk om sjangrene

På denne siden står en rekke sjangernavn, men det fins mange flere. Hvor mange kommer dere på? Fyll tavla med sjangernavn.
Del dem først inn i to hovedgrupper, saklitteratur og skjønnlitteratur.

Etterpå kan dere forsøke å plassere dem i undergrupper. Nevn også eksempler på litterære titler for hvert sjangernavn dere skriver opp.

Morsomt å møte fremmedord på reisen

En av de mange gledene som reiser i fremmede land gir, er å støte på ord som ligner på dem en kjenner fra morsmålet. Dette gjelder først og fremst når en reiser i land utenfor de sentraleuropeiske, der en tror at en ikke kjenner til språket i det hele tatt. Likevel, fra oppslag på flyplasser, plakater i butikker, aviser m.m. ser vi fremmedord som skrives nesten på samme vis som de gjør i vårt eget språk. Sannelig viser det seg at fremmedordkunnskapen er til god hjelp når vi skal tyde menyer, ord på tøyvaskeposen på hotellet m.m.

Overalt i ellers fremmede omgivelser står de og rettleder oss. Skrivemåten varierer rett nok fra land til land, men vi kjenner igjen ordene selv om det i Polen står restaurancja i stedet for restaurant. Autostrada, telefon, katalog og bank skrives som på norsk.

Mange elever reiser i dag til land utenfor det tysk- og engelskspråklige område. Enn om vi før avreisen oppfordrer dem til å samle forståelige fremmedord som de støter på under reisen. Fangsten kunne de så dele med klassen etter heimkomsten. En slik liten lystbetont lekse vil bidra til å skjerpe språksansen både hos dem som reiser og resten av klassen. En samtale om ordenes vandring kunne utdype kunnskapene. Det fins mange ordbøker som er til god hjelp her.

Små “nøtter” fra reisen på prospektkortet

Når vi er ute og reiser, sender vi ofte fargerike prospektkort til slekt og venner. Ofte skriver vi noen kjedelige opplysninger om vær og mat på disse kortene. Jeg har erfart at mottakeren husker kortene mye bedre når de inneholder noen “nøtter” fra reiseruten. For folk flest liker å bryne seg på for eksempel reiserebuser. Under en reise med hurtigruta i Nord-Norge hadde vi blant annet anløpt disse to stedene: FARGE+STAT, SØK ET MÅL. Vi hadde også sett øya SOMLETE+POSITIV. God reise, send kort med “nøtter” på.

Ordlek med PALINDROMER

Det fins noen ord som får samme betydning enten de lese framlengs eller baklengs. Slike ord blir kalt **palindromer**. Her er noen eksempler:

Anna, Ada, madam, radar, SAS

Kan du finne disse palindromene: (alle begynner med bokstaven R)

Skalldyr:

Merkelig:

--	--	--	--

Styre på båten:

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Kravbrev (flertall):

--	--	--	--	--	--	--	--	--

2. Finner du flere palindromer?

Les setningene nedenfor baklengs. Hva oppdager du?

- Anne var i Ravenna.
- Alle korkene ned i den ene krok, Ella.

Ta en tekstsjekk før du leverer

Denne språksjekken omfatter fire felt: rettskriving, tegnsetting, avsnitt og setningene. Se nøye over hvert av disse feltene før du setter godkjenningskryss.

A Rettskriving

1	dobbelt / enkeltkonsonant	0
2	sk- / skj- / sj	0
3	j- / gj- / g- / hj-	0
4	å / og	0
5	da / når	0
6	ett eller to ord	0
7	stor / liten bokstav	0

NOEN ENKLE REGLER

Etter lang vokal skiver vi **enkel** konsonant.

Etter kort vokal skriver vi som oftest **dobbel** konsonant.

Å er infinitivsmerke og kan bare stå framfor et verb i infinitiv.

Da bruker vi om noe som hendte en bestemt gang.

Når bruker vi om noe som kan hende flere ganger.

De bruker vi først og fremst når ordet er subjekt.

Dem bruker vi i de fleste andre tilfeller.

B Tegnsetting

1	komma	0
2	hermetegn, kolon	0
3	punktum, utropstegn	0

Det vanligste er at ordene skrives **hver for seg**.

Eks.: i dag, til sist, om lag, i orden, for at

Vi lager **avsnitt** hver gang vi er ferdige med ett moment og går over til et annet.

C Setningene

1	variasjon ved innledningene av setningene	0
2	stryk "tomme" ord og fyllord	0

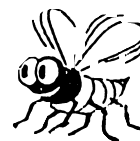
D Avsnitt m.m.

1	avsnittsinndelinger	0
2	bruk av marger	0
3	tydelige bokstaver	0

Hva bør du spesielt arbeide med i framtidige skriftlige arbeider?

Sammenligning – uunnværlig littertært virkemiddel

Når vi bruker et treffende språklig bilde, sparer vi oss for lange forklaringer. En person som har hår som et kråkereir, er ikke akkurat velfrisert. Ei håndskrift som minner om en gammel piggrådsperring, er ikke lett å lese. En skuespiller som forteller at hun har sommerfugler i magen, har det ikke helt godt. Eller hvordan tror du denne skapningen føler seg: Øynene lyste som rips, og tunga hang som et slips?

Friske språklige bilder gjør teksten spennende og morsom. Gamle, utbrukte bilder som «snøen lå som et teppe over jorda» eller «sjøen lå blank som et speil», kjeder oss fordi de er utslitte.

«Torden er som bowling,» skrev en elev. «Halsen min er som sandpapir,» sa en annen. Hva syns du om disse bildene?

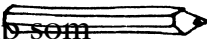
For at slike bilder skal fungere, må mottakeren kjenne sammenligningene som brukes. De språklige bildene «Hun var slank som en kalender ved juletider» eller «Latteren hans harket som en gammel, startreg Ford» forutsetter at vi ser for oss avrivingskalenderen og har hørt en startuvillig gammel-Ford.

Språklige bilder er blant de vanligste og enkleste litterære virkemidlene. Dikterne skaper mange nye og malende bilder. Aasmund O. Vinje sier at tankene hans «dansar som lam i graset». I visa Per Spelmann fins det flere bilder som forteller om hvor sterk Pers kjærlighet til fela var. Finn disse språklige bildene.

OPPGAVER

A Faste sammenligninger

Ofte bruker vi dyr når vi sammenligner. Sett inn navn på nordiske fisker, fugler, insekter og dyr på de åpne linjene nedenfor.

- 1 flat som _____
- 2 stum som _____
- 3 sleip som _____
- 4 full som _____
- 5 olm som _____
- 6 redd som _____
- 7 ilter som _____
- 8 blakk som _____

- 9 flittig som _____
- 10 lur som _____
- 11 sterk som _____
- 12 snill som _____
- 13 dum som _____
- 14 glad som _____
- 15 svart som _____
- 16 død som _____
- 17 stolt som _____

Kommer dere på flere?

Elektroniske ordbøker gir rettskrivingshjelp

En av de mest tidkrevende jobbene en norsklærer har, er å rette elevenes skriftlige arbeider. Det er ikke uten grunn at det er sagt at en god norsklærer skal slite ut minst en Hellevik (ordliste) pr. skoleår. Vi må nok likevel regne med at svært mange elever får rettet ord og uttrykk som er tillatt brukt, først og fremst i nynorsk, men også i bokmål.

Det er selvsagt de mange sideformene som skaper usikkerhet hos norsklæreren. Elevene kan som kjent bruke sideformer i sine skriftlige arbeider i skolen, men sideformer er ikke tillatt brukt i lærebøker og heller ikke i offentlig tjeneste. I ordlista er sideformene oppført i skarpe klammer bak hovedformene.

Elektroniske ordbøker

Bare ordlister som er av helt ny dato, er fullt pålitelige. Det sikreste er å søke i elektroniske ordbøker på internett. Her er siste utgave av både "Bokmålsordboka" og "Nynorskordboka" tilgjengelig. Ved søk i begge ordbøkene får vi en oversiktlig oppstilling som viser tillatte former både på bokmål og nynorsk. Her får vi et godt bilde av utviklinga av de to målformene i norsk.

Kombinert nynorsk-bokmålkryst

I kryssordet nedenfor kan alle løsningsordene skrives likt på nynorsk og bokmål. Mange av ordene er artsnavn på dyr.

Vassrett:

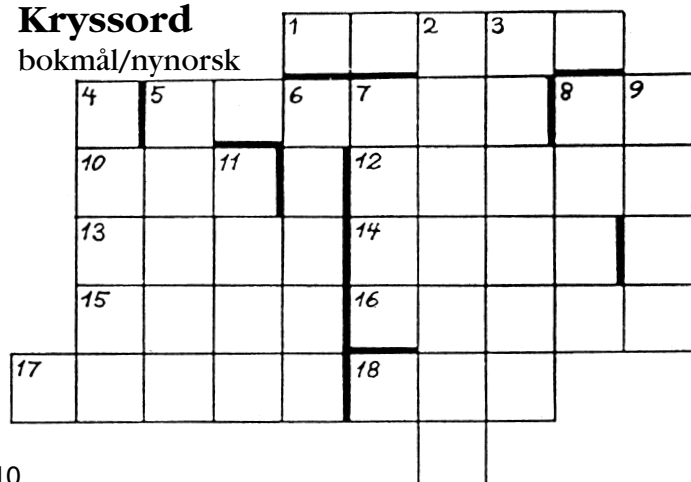
1. Afrikansk hest med striper
5. Hund
8. Alfabetnaboer
10. Skogsdyr (hønsetjuv)
12. Dyr i jungelen (fleirtal)
13. Gutenamn
14. Storfugl (hann)
15. Hodyr (hest)
16. Vond lukt (omvendt)
17. Redde, frelse
18. Sjødyr/kommune i Oppland (2664)

Loddrett:

2. Bamsen
3. Åmer (omvendt)
4. Seletøy på hestehovudet
5. Gnagar (største i Noreg)
6. Olav ..... (norsk konge som grunnla Bergen)
7. Vis, forstandig
8. Buskapen, krøttera
9. Svin
11. Ulv

Kryssord

bokmål/nynorsk

På den følgende siden står avkrysningsskjemaet TILLATT PÅ BOKMÅL? Kryss av. Kanskje får du noen overraskelser når du ser løsningen bak i heftet.

Tillatt på bokmål?

Alle orda nedanfor kan brukast på nynorsk: Set kryss ut for dei orda som også kan nyttast på bokmål.

	Kan brukast på bokmål		Kan brukast på bokmål
1 avgjerd (sub.)		26 stove (sub.)	
2 atterhald (sub.)		27 særmerkt (ad.)	
3 blomme (sub.)		28 springar (sub.)	
4 djupleik (sub.)		29 skylnad (sub.)	
5 døger (sub.)		30 soge (sub.)	
6 einfelt		31 å stele	
7 ete (v)		32 tilhøve (sub.)	
8 føredøme (sub.)		33 tjukkas (sub.)	
9 føresetnad (sub.)		34 trugsmål (sub.)	
10 gjetord (sub.)		35 trivnad (sub.)	
11 å handsame		36 til dømes	
12 i eininga		37 å turve	
13 keisam (ad.)		38 å tjørbre	
14 å krinse		39 veke (sub.)	
15 å kyte		40 å vitje	
16 lovnad (sub.)		41 øskje (sub.)	
17 likskap (sub.)		42 åtgjerd (sub.)	
18 morosam (ad.)		43 atferd (sub.)	
19 omgrep (sub.)		44 åt (adv./prep.)	
20 ordtøke (sub.)		45 å åtvare	
21 rove (sub.)		46 åtferd (sub.)	
22 røynsle (sub.)		47 dugleik (sub.)	
23 i røynda		48 lagnad (sub.)	
24 skipnad (sub.)		49 regnboge (sub.)	
25 skilsmål (sub.)		50 avrøysting (sub.)	

Spar på store forbokstaver

Store forbokstaver er på moten. Særlig merker vi den overdrevne bruken av versalene, som de heter på fagspråket, i reklame og andre tekster som ivrer etter å vekke oppmerksomhet. Derfor er det god grunn til å minne om et greit utsagn fra Norsk språkråd: "Vi bruker liten forbokstav dersom det ikke er noen særlig grunn til å skrive stor." Dette rådet står på språkrådets internettside. Her er også de mer presise reglene for bruk av stor forbokstav gjengitt.

Det er for eksempel ingen grunn til å bruke stor forbokstav, inne i en setning, i ord som u-land, jul og påske. Dag- og månedsnavnene skal også skrives med små forbokstaver på norsk. Det samme gjelder for de fleste ord i stat, stell og styre, som for eksempel staten, statsministeren og politiet. Men Stortinget og Kongen i statsråd (i søknader) skal skrives med stor forbokstav.

Liten forbokstav skal brukes i titler som står etter navnet, for eksempel Håkon jarl; likeens i lange tilnavn som Olav den hellige og Håkon den gode. Vi skal alltid skrive kommunen og fylkeskommunen med små forbokstaver: Namsos kommune, Nord-Trøndelag fylkeskommune. Litt spesielle skrivemåter er disse: Bygde-Norge, kong Vinter, Kong Alkohol, men merk - skogens konge.

Hovedregelen sier at vi skal spare på de store forbokstavene på norsk. Men ta en titt på internettsidene til Norsk språkråd, eller slå opp i ei språklære, dersom du er i tvil.

I oppgavene nedenfor settes det krav til kunnskaper i tegnsetting og bruk av stor eller liten forbokstav:

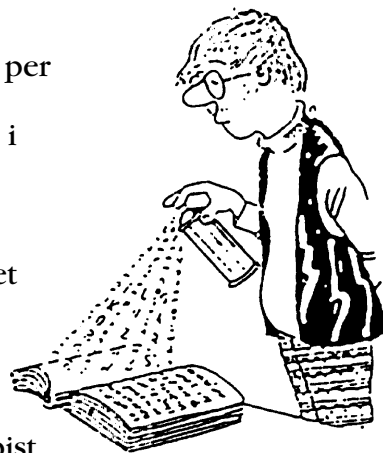
I oppgavene nedenfor skal du sette til alle de skilletegnene som mangler. Du må også skrive store forbokstaver der det skal være.

1

per og knut var ute på sykkeltur plutselig ropte per til knut
det skramler så fælt i bakskjermen din
hva er det du sier spurte knut
jeg sier at det skrangler så fælt i bakskjermen din ropte per
igjen
det er helt umulig å høre hva du sier for der bråker slik i
bakskjermen min ropte knut tilbake

2

monsen satt under et tre og malte jansen stilte seg opp og tittet
på maleriet om en stund spurte han
hva er det du maler monsen
jeg maler ei ku som spiser gras svarte monsen
jansen sa at han ikke kunne se noe gras på bildet
nei det er riktig det forklarte monsen kua har nemlig spist
opp graset
men jeg kan ikke se noen ku heller jeg sa jansen
nei kua gikk da graset var oppspist sa monsen

Dikt videre på folkevisene

Det karakteristiske for folkevisene og annen folkediktning er at stoffet er overlevert muntlig fra generasjon til generasjon. Endringer er blitt gjort og nye vers er diktet til. Derfor finnes det ulike versjoner av visene. Sjelden kjenner vi forfatterne. Visa kom drivende over åsen på ei fjøl, akkurat som det sies i noen av folkeeventyrene.

Alle kan dikte videre på folkevisene. Vi står helt fritt. Handlinga kan for eksempel legges til vår tid. Håvard Hedde skifter navn og raser rundt på jentejakt med en skinnende blank motorsykkel. Per spelman er leder for et popband. Han spiller, rocker og blir kjendis.

Rocke-Per spelman

*Per spelman har skaffa seg rock-fiolin.
Han syng og han rockar, mens fela ho kvin.
Og jentene hylar, dei syns han er fin.
Per spelman han sveittar, og kveldssola skin.
Du gode rock-rock fiolin, du fiolin. Du fela mi.*

*Snart kjem han på tv, så dreg han til by'n.
Får fullt bus på Spektrum. No tener han gryn.
Det drønn og det blitzar som torden og lyn.
Han Per er i byen, har rock på meny'n.
Du gode rock-rock fiolin, du fiolin. Du fela mi.
J.H.*

Original folkeviser HÅVARD HEDDE

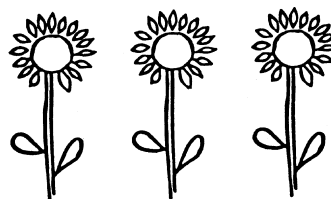
Eg heiter Håvard Hedde
og er så ven en kar.
No vil eg bort og gifta meg
og ryddja meg ein gard.

Omkved
Eg bur oppunder fjell,
og jenta har eg lova,
eg svik ho ikkje hell.

Etterdiktning ANTON HANSEN

Eg heiter Anton Hansen
og er så barsk ein kar.
Eg køyrer ein Suzuki
og jobbar på ein bar.

Omkved
Eg bur i boligblokk,
ei sambu vil eg ha meg
Ho Anna flyttar nok.

Etterdiktning – kjente dikt får ny vri

Når vi skriver etterdikt, låner vi deler av originaldiktet, for eksempel begynnelseslinja. På den måten får vi hjelp til å komme i gang med etterdiktinga.

Vi kan også låne enkelte ord og ordsammenstillinger her og der i originaldiktet, men hoveddelen av diktet må vi selv dikte. Idéen til en ny vri på et dikt må være vår egen. Vi kan gjerne etterligne formen på et dikt, som for eksempel linjelengdene og antall linjer. Det er helt nødvendig når vi etterdikter sanger. Etterdiktinga av folkevisa Håvard Hedde er et eksempel på det.

Folkevisene har levd på folkemunne i mange hundre år. Vi kjenner ikke navnet på en eneste folkevisedikter. Typisk for folkevisene er at de har enderim og omkvede (refreng).

1. Lag vers om flere personer. Fortell om noe som er typisk for personene. Du kan dikte om utseende, om hobbyer, om drømmer og framtidsønsker m.m. Du kan gjerne "låne" noen ord fra versene om Håvard Hedde og Per Spelman.
2. Lag tegninger av Per, Håvard og Anton – eller av de andre personene som du skriver om.

En parodi. Framføres som figurspill, dukkespill, skuespill, hørespill eller lignende. Føy til flere personer og replikker, lag kostymer, kulisser og lyder. Bruk fantasi.

Simon Gløgg i fare – igjen

Medvirkende: Fortelleren – F, Simon Gløgg – G, Skumle Emil – E, Hesten Vrinske – V

F: Igjen skal vi møte Simon Gløgg, supermennesket med den klare hjerne og det varme hjertet, mannen som ikke kjenner frykt. Mannen som overlever i øde ørkenstrøk og mellom isblokkene i polarområder. Hittil har ingen utfordring vært for stor for Simon Gløgg. Men hva vil hende i dag? Igjen lurar vanvittige farer på vår helt!

Bak en kjempekaktus i det hete og forblåste Sahara hviler den fryktløse desperado Skumle Emil. Han vet at Simon Gløgg snart vil komme ridende på villhesten Vrinske med en diger pengesekk. Skumle Emil som er tungt bevæpnet, osrer av hevntørst.

(Hestetramp og ville vrinsk høres i det fjerne.)

E: (med hvesende røst) Nå eller aldri!

F: – hveser Skumle Emil og tørker svetten.

E: (med enda mer hvesende røst) Nå eller aldri!

(Simon Gløgg kommer ridende inn på scenen.)

E: (brøler) Nå eller –

F: Skumle Emil er sterkt opphisset. Han glemmer å tørke svetten.

E: (brøler hest) Jeg mener: Pengene eller livet! Jeg gjentar: Pengene eller livet!

G: (rolig) Slutt med dumhetene dine. Du havner bare bak murene igjen for slike amatørrevier.

E: (foraktelig) He – , jeg gjentar: (usikker) Pengene eller livet!

G: (kaldblodig – som alltid) Hør på en som vil det vel, kamerat. Selg meg pistolen din. Min er dårlig smurt for tiden. Jeg gir ett tusen dollar for den gamle kulespruter din.

E: (dumsnill) Takk for tilbudet. Jeg slår til. Her er pistolen. Vær så god min herre.

G: (river til seg pistolen) Takk, din dumskolt. (truende) Gi meg nå tilbake brevet med pengene, ellers smeller deg. (Ler rått) He – he!

E: (gir fra seg konvolutten, og snerrer hest mot Simon) Vi møtes nok igjen, og da ...

G: (vifter med konvolutten over hodet) Forsvinn, din ørkennarr! (Rider stolt ut av scenen.)

F: Også denne gangen berget Simon Gløgg livet og pengene – takket være sin klokskap og sitt mot. Vil du høre om Simon? Les hans memoarer: "Fra sprettert til kulespruter."

Skrivestafett –

en skapende aktivitet der alle skriver samtidig

Elevene deles inn i skrivelag. Det bør ikke være mer enn 5-6 elever på hvert skrivelag på barnetrinnet. I ungdomsskolen, når lese- og skriveferdighetene er blitt større, kan størrelsen på skrivelagene økes til 7-8 elever. Slik kan skrivestafetten gjennomføres:

1. Alle elevene får et skriveark. Øverst på dette skrivearket står startsetninga, for eksempel: Det høres utrolig ut, men det er sant. Elevene får opplyst at de nå skal skrive ei fortelling som tar utgangspunkt i startsetninga. (Selvsagt kan det stilles krav om en annen sjanger, for eksempel dagbok, intervju, hørespill, avisnotis osv.)
2. Alle elevene skriver nå sin setning (setning 1) under startsetninga. Skrivetid: ca. 1 minutt. På signal fra læreren leverer alle elevene skrivearket til nestemann på sitt skrivelag.
3. Alle elevene skriver så ei ny setning (setning 2) på arket. Slik fortsetter skrivestafetten til alle på skrivelaget har skrevet ei setning på skrivearket. (Før arket kommer til sistemann på skrivelaget, opplyser læreren om at nå skal fortellinga ha ei avslutning.)
4. Arket går til slutt tilbake til eleven som skrev setning 1. Denne eleven lager nå ei overskrift over teksten.
5. Overskriftforfatterne leser nå fortellingene høyt for klassen.
6. Overskriftforfatterne renskriver fortellingene. (Dette arbeidet kan utføres som heimearbeid.) Bruk ordliste om det er tvil om hvordan orda skal skrives. Lag gjerne fargesprakende illustrasjoner, for tekstene skal utstilles!
7. De ferdigskrevne tekstene henges opp i klasserommet. Etterpå kan tekstene samles i klassens "forfatterbok" (en ringperm som klassen dekorerer med fargerik omslagsside og flotte bokstavtyper.)

Forslag til andre startsetninger:

Plutselig merket jeg at det stod en person like bak meg.

Turisten stod midt på hengebrua da det skjedde.

Hunden hoppet opp og åpnet døra med forlabbene.

Skrivestafett som fagskriving

Skrivestafetten er også nyttig til fag-emner. Vanskegraden kan varieres ved at læreren stiller spesielle krav til innholdet. Dersom læreren ønsker at elevene skal holde sterkt på "en rød tråd" gjennom hele teksten, kan et spesielt krav være at et meningsbærende ord i startsetninga skal gjentas i elevsetning 1. Et eksempel fra en litteraturhistorisk skrivestafett:

Startsetning: Bjørnstjerne Bjørnson var en allsidig dikter som diktet i mange sjangrer.

Ellevens 1. setning: Dikt, skuespill og bondefortellinger var de sjangrene han brukte flittigst.

Norsknyttts midtsider

Ord- og tekstjakt

1

Vannrett:

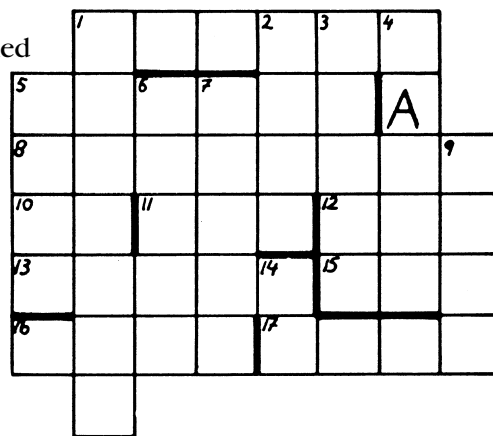
1. Smådyr – lever i tuer i skogbunnen (bestemt form)
5. Skolestyrer (fremmedord)
8. Ordklasse (egenskapsord)
10. Tall
11. Rispe med neglene (omvendt)
12. Adam og ———
13. Eventyrbror
15. Flirer, morer seg (omvendt)
16. “Da hørte jeg fra ——— en gjøk som gol: Ko-ko”
17. Øverste leder for den katolske kirke (omvendt)

Loddrett:

1. Legemiddel (kjøpes på apoteket)
2. Spinneredskap
3. Terger, holder moro med
4. Godtroende, barnslige (fremmedord)
5. Røve, plyndre
6. Handle varer
7. Stivfrosset lag i jordskorpa (bestemt form)
9. Ung hund
14. Månefase

Hvor lang tid tror du at du vil bruke på å løse alle oppgavene?

..... minutter

2

Kodegåte A

X er en liten del av brødet. Fine herrer før i tiden brukte X som hodeplagg. Hva er X?

Bytt ut hver bokstav nedenfor med bokstaven som kommer foran i alfabetet, så finner du svaret.

Svar: TLBMLFO = _____

Kodegåte B

Hva sa tusenbeinet som fikk nye sko?

Bytt ut hver bokstav nedenfor med bokstaven som kommer foran i alfabetet, så finner du svaret.

Svar: UVTFO UBLL = _____

3

Hulter til bulter-historie

Setningane i historia står hulter til bulter. Skriv tal på dei opne streka som viser rett rekkjefølgje på setningane.

..... “Å, det er vel best du får låne gammaldags kost og brett av meg,” sa kona i huset.

..... Straks han kom inn i stua, tømde han ein pose med oske på golvteppet.

..... “Nei da, vekk med brett og kost! Vi let støvsugaren gjera jobben,” sa seljaren.

..... Ein støvsugar-seljar kom til ein gard som låg avsides.

..... “Å, vi må nok venta med det til vi får lagt inn elektrisk straum her på garden,” sa kona.

..... “Eg lovar å slikke i meg kvart støvgrann som denne støvsugaren ikkje tek opp,” skrytte han og viste fram støvsugaren.

Norsknytt's midtsider

4 Emnekryss Emne: Homonymer

Homonymer er ord som staves og uttales likt, men har ulik betydning. Ordet krone kan f.eks. bety både en mynt og hodepynt – alt etter den sammenhengen det står i. I kryssordet vil det stå: Mynt/hodepynt. Løsningen (nøkkelordet) blir her krone.

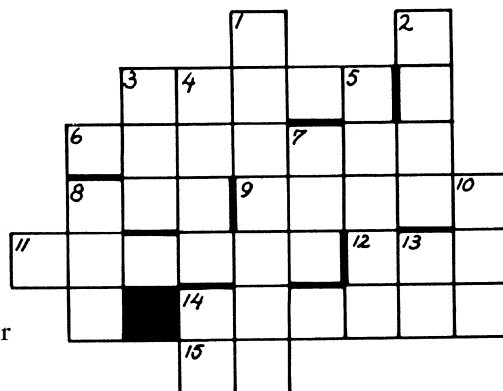

Vannrett:

3. Trangt/eksploberte
6. Hatten/brødstykket
8. Kostbar/firfoting
9. Male/gå (om tida)
11. Dekke for ansiktet/del av strikktøy (flertall)
12. Vrimle/stolt, overlegen
14. Svømmefuglene/bakdelene
15. Månefase

Loddrett:

1. Festene/lærkulene
2. Juling/sparekasse
3. Blyg/unngå
4. Eng/or
5. Legge tak/sjarm
7. Mann/beholder
8. Basseng/brikkespill
10. Tre vokaler
13. Forkortelse for nummer (omvendt)
14. Artikkel

5 Ord som hører sammen

Ordene nedenfor hører hjemme i seks forskjellige emneområder.

1. Plukk ut de ordene som hører sammen, og sett dem opp i seks grupper. Hver gruppe skal inneholde fem ord.
2. Lag til slutt en overskrift over hver av de seks ordgruppene.

tomat	influensa	korporal	migrene	piano
trombone	vibrafon	paprika	matematikk	admiral
general	fotball	kontrabass	brokkoli	racket
biologi	agurk	bronkitt	klarinet	geografi
stafettpinne	zoologi	diskos	hoppeski	astma
reddik	major	løytnant	kjemi	kusma

Skriv overskriftene i disse rubrikkene

1.					
2.					
3.					
4.					
5.					

Hvor lang tid brukte du på oppgavene? _____ minutter

Skriv brev til en forfatter

Når jeg har lest ei bok som har fengst meg, får jeg lyst til å ringe til forfatteren for å få en prat. Det ville være interessant å bli nærmere kjent med forfatteren som har tenkt ut handlinga og skapt personene i boka. Sjelden kommer en slik kontakt mellom forfatter og leser i stand.

Hvis boka er av eldre dato, er forfatteren sannsynligvis død. Da kan det være utbytterikt for leseren å forme tankene sine i et brev. Brevet havner nok i skrivebordskuffa - eller hos norsklæreren dersom den er et oppgavesvar. Å skrive slike brev er i seg selv verdifullt.

Olav Duun er fremdeles en aktuell dikter, selv om han døde for 130 år siden, 63 år gammel.

Ved årets Olav Duun-stemne første uke i august, på Jøa, var hovedtemaet "Juvikingar". I fire dager var folk samlet for å glede seg over Duun-tekster i varierte former. Da passet det bra å skrive et brev til dikterhøvdingen. Brevet står på den følgende siden.

Skole-elever skriver brev til forfattere

Mange forfattere har fortalt at de får brev fra skoleelever. Før kom brevene som "sneglepost". Nå er det vanlig at elevene bruker e-post. Elevene har behov for opplysninger til særoppgaver og prosjektoppgaver. Ofte virker spørsmålene fra elevene lite gjennomtenkte. Enkelte forfattere har bedt skolene forklare elevene at opplysninger de kan finne i oppslagsverk og på nettet, bør de ikke be forfatteren om å svare på.. Bibliotekene og lærerne gir råd her. Det er selvsagt tidkrevende for en forfatter å svare på alle brevene som kommer.

Ingvar Ambjørnsen svarer på nesten alle spørsmål - på nettsiden sin

Ingvar Ambjørnsen er en populær forfatter, også blant ungdom. Hver måned svarer han på et par hundre brev på sin offisielle hjemmeside. "Jeg svarer på nesten alt," skriver han på hjemmesiden sin. Så nevner han et par spørsmål han ikke svarer på: 1 Kan du fortelle litt om deg selv og om de bøkene du har skrevet? 2 Kan du fortelle litt om barndommen din?

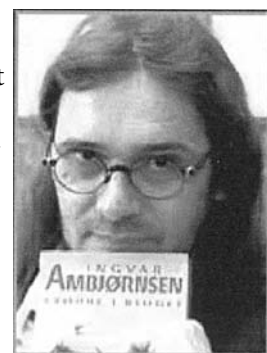
Han begrunner sine standpunkt slik: "Hensikten med en slik oppgave er at dere skal samle informasjon. — Jeg svarer dere gjerne. Men oppgaven må dere skrive selv." Opplysninger om barndommen eller familien min trenger dere ikke til oppgavene, skriver han.

På internettsiden svarer han - en gang for alle, på spørsmål som han har fått hundrevis av ganger. Siden kan være svært nyttig lesning for elever som ønsker å bli bedre språkbrukere og som vil ha innblikk i hvordan en forfatter arbeider.

Når han får spørsmål om hvor ideene kommer fra, svarer han at dette er det helt store mysteriet. "Hvor kommer tankene fra? Kanskje fortellingene alltid har vært i verden, og at forfatteren bare lar dem ned? Jeg synes det er godt at vi har spørsmål som vi garantert aldri får svar på!"

Ambjørnsen, som rundet 50 år nå i 2006, forteller at han arbeider fra ett til to år med en roman. Grunnen til at han skrev flere bøker om Elling, var at han ikke ble kvitt personen etter at den første boka var ferdig. Flere bøker om Pelle og Proffen vil ikke komme, men Ambjørnsen anbefaler spørreeren om å lese om Filip Moberg i stedet.

Ambjørnsen er fremdeles knyttet til fødebyen Larvik, for drømmene hans foregår ofte der!

Ingvar Ambjørnsen

Kjære Olav Duun

Jeg har spekulert på hvilket navn jeg skulle sette øverst på brevet. Du brukte flere. Men etter som navnet Olav Duun står på nesten alle bøkene du skrev, bruker jeg det her også. Du var døpt Ole Julius Raabye. Læreren din på Jøa, skrev Ole Julius Johannessen på den flotte attesten han sendte da du søkte om opptak på Levanger lærerskole i 1901. På Jøa kalte de deg Ole Øverdon etter plassen der du bodde.

Jeg må tilstå at jeg har lest mange av privatbrevene du skrev. På den måten har jeg blitt litt kjent med deg. Jeg tenker på de mange brevene til Olaf Norli, forleggeren din, der du til slutt i brevene ofte ber om forskudd på royalty. Videre brevene til Vetle Vislie, norsklæreren din på lærerskolen, og til forfattervennene Oskar Braaten, Arne Garborg, Tore Ørjaseter, Hans Aanrud og flere. Så møtte jeg en annen Olav Duun gjennom brevene du skrev til venninnene dine på Frosta, prestedøtrene Ingunn og Magnhild Jørstad. Du hadde ei vakker håndskrift, den minner om innskrifta på gamle kister.

Brevene ligger nå sirlig ordnet i mapper på Universitetsbiblioteket, slik at alle som ønsker det, kan lese dem. Jeg vet godt at du ville ha mislikt at brevene dine er offentlig tilgjengelige. Men litteraturforskerne setter stor pris på å få granske slike brev.

“Vi veit alt for lite om mennesket Olav Duun. Han er den av dei store diktarane våre som vi veit minst om,” skriver litteraturprofessor Olav Hageberg. Og han tilføyer: “Det mest kjente trekket ved han er at han var så utilgjengelig.” Ja, vi er mange som har spekulert på hvorfor det var så viktig for deg å slette alle personlige spor. Du var nøye på å brenne brevene du mottok straks du hadde lest dem.

Det går fram av mange brev at du mislikte journalister og fotografer. Men du stilte motvillig opp i to-tre intervjuer og sa at du ikke hadde noe å fortelle. Du sa som sant var at bøkene var din talerstol. I et brev til Olaf Norli skriver du: “Eg blir så gørr lei av å sjå maska mi i avisene - det er nok at eg ser henne kvar gong eg rakar meg.”

Du forstår sikkert godt at du har gjort arbeidet vanskelig for litteraturforskerne som så gjerne vil skrive fyldige biografier om deg. Du ville ha rundet 130 år nå i høst. Samtidig er det 80 år siden Aftenposten kom med falsk melding om at du skulle få Nobel-prisen i litteratur. Det hadde passet bra med en fyldig Duun-biografi på 130-årsdagen! I 1907 skal 100-årsdagen for din debut som dikter markeres.

For diktinga di er fremdeles levende. For et par år siden satte Det norske teateret opp “Juvikfolket”. Det ble ei mektig forestilling. Her stod Odin og Bendek, Elen og Gurianna og andre gamle kjenninger fram på scenen, lys levende. Du var sterkt opptatt av at litteraturen skulle være levende. Det var artig å møte personene dine på nytt. Du påstod en gang at romanene dine ikke egnet seg for dramatisering. Det finnes mange bevis på at du tok feil der. Nylig reiste Riksteateret med forestillingen “Medmenneske”. For noen tiår siden gikk dramatiseringen av “Medmenneske” som fjernsynsserie. Det har vært arbeidet med en Duun-opera. Det er “Menneske og maktene” som kan bli opera.

For noen få år siden kom alle seks bøkene i “Juvikfolket” som billigbok. Den største videregående skolen i Nord-Trøndelag bærer nå navnet Olav Duun videregående skole. Plasser og veger både i Namsos og Holmestrand pryder seg med navnet ditt, og flere statuer er reist. Til og med ei ferje som det har vært en del trøbbel med, heter Olav Duun. På Jøa er det planer om å reise et Olav Duun-senter. Her arrangeres det hvert tredje år stort Olav Duun-stemne. I Holmestrand besøker mange mennesker huset ditt, Fjellvang, på Rambergfjellet.

Mye har selvsagt endret seg siden du gikk bort i september i 1939, men Olav Duun-navnet og bøkene lever. Takk for vakre og ville naturstemninger, saftige replikker, barsk humor og tankevekkende møter med levende personer i namdalsk landskap.

Med hilsen
Jon Hildrum

To skøyaraktige kraftkarar

Stor-Tore og Vesle-Tore var to kjempesterke karar som for omkring to hundre år sidan budde i Kvikne i Østerdalen. Dei åtte kvar sin gard og var syskenbarn. Dei var begge store skøyarar og gjorde ofte fantestrekar mot kvarandre, men dei var like gode venner for det. Ein haustdag kom gjetarguten til Stor-Tore springande heim midt på dagen og fortalde skremd at ein bjørn hadde slått ned ei ku oppe i lia.

Stor-Tore og Vesle-Tore drog straks av garde. No skulle Bamse Brakar få bøte med livet. Karane fann snart bjørnen og den døde kua. Vesle-Tore hadde med børsa, men før han fekk skote, hadde Stor-Tore gått laus på bjørnen med berre nevane. Det blei eit fælt basketak mellom den svære bamsen og mannen. Men snart viste det seg at bjørnen var den sterkaste av dei to. Det såg stygt ut for Stor-Tore, men han greidde omsider å narre bjørnen litt slik at han kom seg fri. Stor-Tore smatt bak ein furulegg, ein på kvar side. Stor-Tore hadde rekna med dette, og han hogg tak i bjørnelabbane og drog bjørnen inn mot furuleggen.

“No kan du skyte!” ropte han til Vesle-Tore. Men Vesle-Tore fekk lyst til å spøkje litt med syskenbarnet sitt og sa: “Det er da altfor galen å søle dyr ammunisjon på denne måten. Eg skal springe heim etter øksa, så kan vi slå bjørnen i hel. Du får halde ubeistet så lenge!” ropte han og rusla heimover. Han visste at Stor-Tore hadde krefter til å halde bamsen mens han var borte. Da Vesle-Tore kom tilbake med øksa, stod Stor-Tore og heldt bjørnen. “Ja, no har eg stått og halde dette udyret så lenge at eg synest du kan unne meg gleda av å slå det i hel. Det var no forresten mi ku som blei slått ned óg” sa Stor-Tore.

Vesle-Tore syntest det var både rett og riktig at Stor-Tore skulle slå i hel bamsen, og derfor tok han over bjørnelabbane.

Stor-Tore blei ståande og tenkje ei stund. Så sa han: “Når eg kjenner etter, har eg blitt svært svoltet av å halde bjørnen så lenge. Eg er redd eg ikkje greier å slå i hel ubeistet før eg har fått meg litt mat. Du får halde bjørnen mens eg går heim og tek meg litt mat” sa Stor-Tore og rusla heimover. Han åt godt og lenge. Så gjekk han oppover til Vesle-Tore, som framleis stod og heldt det kraftige dyret fast ved furuleggen. Med øksa slo så Stor-Tore bjørnen i hel.

Fritt etter ei gamal segn ved J.H.

1. Stor-Tore og Vesle-Tore var slektningar. Forklar.
2. Kor i landet gjekk denne hendinga for seg?
3. Fortel om den situasjonen som teikninga viser.
4. Kvifor syntes Stor-Tore at han kunne få slå i hel bjørnen?
5. Kvifor tok det så lang tid før Stor-Tore slo bjørnen i hel?
6. Forklar kvifor du trur denne hendinga kan vere sann.
7. I teksten er det brukt fleire nemningar på bjørnen. Forklar.
8. Tenk deg at det hadde stått ei kort melding om denne hendinga i avisa. Skriv denne meldinga.

Slik blir du en bedre skriver – åtte forslag

1. Vil du bli en god skriver, må du skrive mye

Samme regel gjelder her som for alle andre ferdigheter: Øve, øve, jevnt og trutt og tappert, det er tingen! Den som vil bli en god skriver, må skrive mye, helst hver dag.

2. Tro på egen skriveevne – samarbeid

Den beste måten å drepe ”jeg kan ikke skrive”-holdningen og få energi til framgang, er å samarbeide. Bruk den positive responsteknikken fra prosessorientert skrivemetodikk. Ros hverandres prestasjoner. Det gir skrive lyst og skriveglede. Det fins alltid roser blant tistlene.

3. Begynn der du har lyst

Skriv ned det du først kommer på. Strø innfallene ned på papiret. Etterpå kan du sette sammen de forskjellige tekstdelene til en helhet som består av innledning, hoveddel og avslutning, dersom det høver. De fleste tekster er ”lappetepper”.

4. Si det uten å si det direkte

En god skjønnlitterær forfatter antyder, han gir opplysningene indirekte. Teksten skal blunke til leseren og si: ”Jeg inneholder mer enn du ser første gang du møter meg!” På den måten skaper forfatteren spenning og forventning hos leseren. I en god skjønnlitterær tekst kan det som ikke blir sagt rett ut, være det viktigste. Når leseren selv dikter sine livserfaringer inn i teksten, føler vedkommende at han har hatt stor leseglede. Mer enn halvparten av leseropplevelsene som leseren får når han leser en skjønnlitterær tekst, kan stamme fra leserens egen fantasi.

HUSK: Den sikreste måten å kjede en leser på, er å fortelle alt rett fram.

5. Gi personene dine særpreg

Dersom leserne skal huske personene i tekstene dine, må du gi personene særpreg. Det kan være noe spesielt med utseende, de kan bevege seg på en særegen måte, de bærer karakteristiske klær eller smykker, de kan ha spesielle fakter og et særegent vis å ordlegge seg på. Folk som skriver studerer ofte mennesker grundig. Så ”låner” de trekk fra disse levende modellene når de bygger opp personene sine. Vær nysgjerrig på dine omgivelser og dine medmennesker. I mange litterære verk om vi kjenne igjen personer fra dikterens tekster.

6. Bruk alle sansene

Skriv ikke bare ned det du ser, men få også med det du smaker, hører, lukter, føler og tenker. En tekst som formidler varierte sanseinntrykk, får et engasjerende og personlig preg og skiller seg positivt ut fra frasefylte og overfladisk refererende tekster.

7. Varier ordbruken, ta i bruk språklige virkemidler

Unngå gjentak av de mest vanlige ord. Bruk gjerne synonymordbok. Språklige virkemidler som kontraster, gjentakelser, språklige bilder, besjeling osv., gir liv og variasjon i tekstene dine.

8. Stryk ”tomme” ord og setninger

Stryk ord og setninger som ikke sier noe nytt. Mange forfattere skjærer bort mer enn halvparten av stoff under den siste finpussen.

Norskkrøss 3 – 2006

Nynorsk

Kryssord A (synonymkrøss)

Vassrett:

1. Underhaldningsprogram (engelsk)
3. Kyte, overdrive, smøre tjukt på
7. Jamrar, sutrar
10. Kvila, freden
11. Ikkje ville
12. Ukjend (ei anna form for framand)
13. Kvinner
15. Ikkje død
16. Fiolett
17. Dokter

Loddrett:

1. Stotre, snakke ugreitt
2. Aper, etterliknar
3. Støvel
4. Rein, blank
5. Avbetaling, avdrag (framandord)
8. Eldre, tilårskomen
9. Skjer, går føre seg
12. Dette, ramle
13. Halvferdig produkt hos bakaren
14. Dyrke

5 vassrett
i kryss C

Kryssord B (reisekrøss)

Vassrett:

1. Kjentmann til sjøs
5. Spørje, oppmode
7. Skjenegåande trekkvogn
11. Lite strengeinstrument
12. More seg
13. Konjunksjon
14. Skoggud, tittel på ein roman av Knut Hamsun
15. Alfabetnaboar
16. Fredsorganisasjon (fork.)
17. Ferdsselsårar i byane (bunden form)
19. Nasjonaldyret vårt
21. Syner trafikksignal
25. Fred, stille
26. Bra, fin
27. "Mjøsas kvite svane" (båt)
30. Reise
31. Dyr

Loddrett:

1. George Stephenson bygde det første (fork.)
2. ... Gundersen, ein av dyrefigurane til Kjell Aukrust
3. Sluttord i bøn
4. Gammal båt
5. Motordrive køyrety
6. Gutenamn
7. Rom om bord i båt
8. Rom i tog
9. Telekommunikasjons-middel oppfunne av Graham Bell
10. Skjenegåande kommunikasjonsmiddel
16. Effektiv reisemåte
18. Drosje (framandord)
20. Spirer, veks
21. Prøve (framandord)
22. Trist, dårleg

23. Fordring
24. Hemmeleg formel
28. Husdyr
29. To like

28 loddrett i kryss B

Kryssord C

Vassrett:

1. ... spelmann
3. Hospital
7. Land i Europa
9. Trege, langsame (omvendt)
11. Motsett av inn
12. Fin grus
14. Skaldyr
17. Beltet (omvendt)
18. Gruppe på tre musikarar
19. Motsett av gammalt
20. Tal
21. Verktøy som finst på tresløyden

Loddrett:

1. Skinn med hår
2. Belegg på jern o.l.
4. Ta på seg klede
5. Årstid
6. Hylte, ropte
8. Av same meining, samd
10. Olsen, Eva, Jan, Hansen o.l.
12. Ullprodusent
13. Pronomen
14. Storfugl
15. Setje føtene på bakken
16. Lovord, skryt

12 loddrett

Norskryss 3 – 2006

Nynorsk

Løysinga sender du til NORSKNYTT v/Jon Hildrum,
postboks 399, 7801 NAMSOS innan 2. november 2006.
Du deltek da i loddtrekninga om ungdomsbøker.

Stadnamn/diktarnamn

Kva for ein diktar kan knytast
til kvart av namna nedanfor?
(Du kan velje mellom namna i
ramma)

1. Alvdal

2. Bjerkebekk

3. Alstahaug

4. Odense

5. Prestvegen

6. Røros

7. Aulestad

8. Nørholm

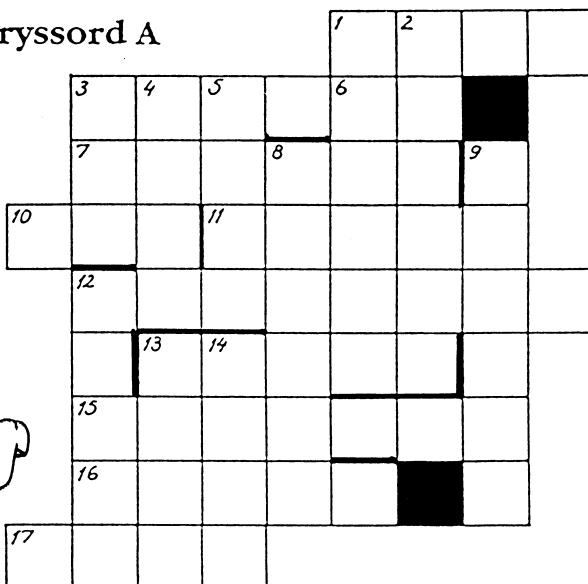
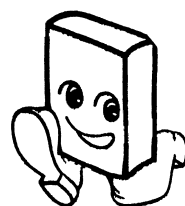
9. Venestøp ved Skien

10. Jøa i Namdalen

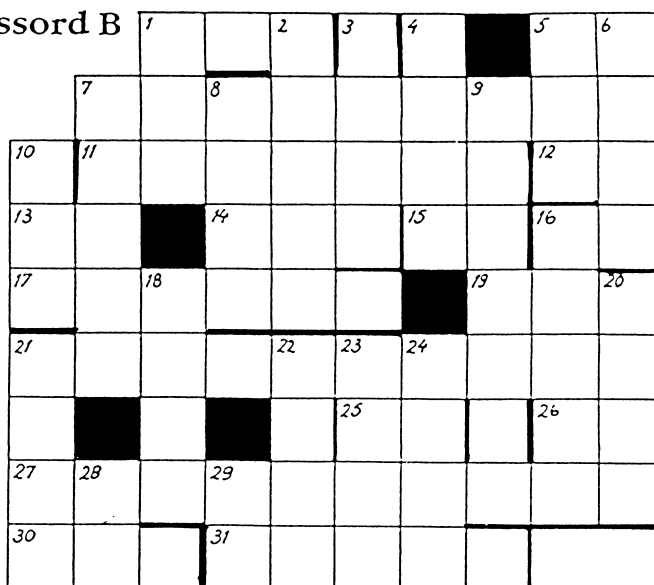
Knut Hamsun, Sigrid Undset,
Bjørnstjerne Bjørnson, Alf Prøysen,
Johan Falkberget, H. C. Andersen,
Petter Dass, Olav Duun, Kjell
Aukrust, Henrik Ibsen

5 vassrett i kryss C

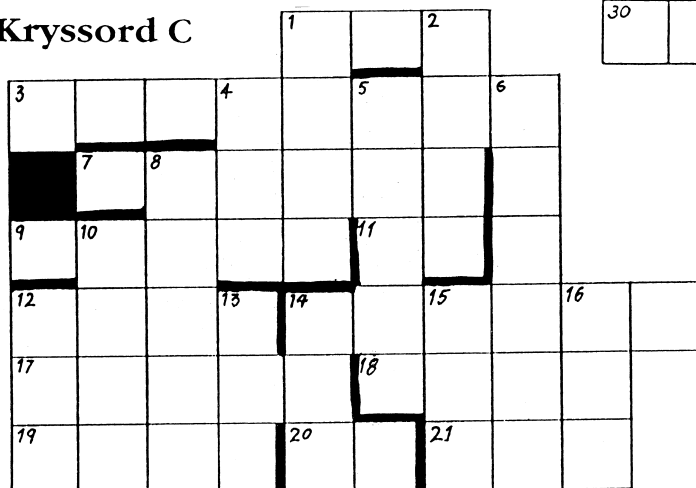
Kryssord A

Kryssord B

Kryssord C

Var oppgåvene lette å løyse? _____

Namn: _____

Klasse: _____

Skule: _____

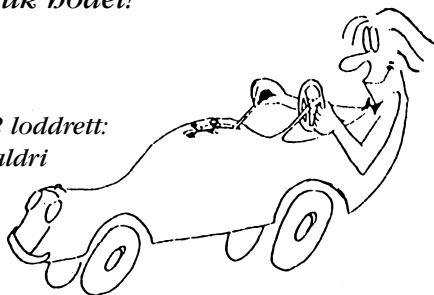
Adresse: _____

Norskkryss 3 – 2006

Gjør som bakkespetten, bruk hodet!

Kryss A

*Denne gåten gir løsningen på 2 loddrett:
Hvem kan alle se selv om den aldri
kommer fram i solskinnet?*

Vannrett:

3. Vindtett sportsbluse
8. Gjemme, samle på
9. Jentenavn
10. Gave
11. Uforfalsket, naturlig
12. Kommunikasjonsmiddel
13. Par
14. Tenne opp (omvendt)
15. Juling/kratt/plante
16. Dreie, snu
18. Månefase
20. Tankeoverføring
25. Antonym til komedie
28. Hovdyr (tigerhest)
29. Engelsk herre (forkortelse)

Loddrett:

1. Gledde seg, lo
2. Der sola ikke kommer til
3. Matlyst
4. Bedøvelse
5. Stedfortreder
6. Antonym til profesjonist
7. Rundsang/stort skytevåpen
19. Har, besitter
21. Tone
22. Eventyrbror (den eldste)
23. ---- og Eva
24. Antonym til snakker
26. Alfabetnaboer
27. Bokstav nr. 7 og nr. 2

Kryss C

Emne: Synonymer og antonymer

Vannrett:

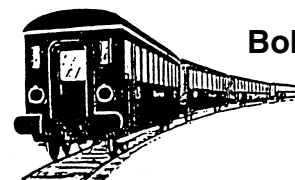
3. Synonym til sanke (f.eks. bær)
8. Antonym til mett
11. Synonym til ansikt
12. Synonym til jobb, stilling
13. Synonym til "satt fyr på"
14. Synonym til klovn, bajas
16. "– da hørte jeg fra ----
en gjøk som gol: Ko-ko".
17. Synonym til værelse (omvendt)
18. Antonym til moll
20. Synonym til haste, skynde seg
21. Synonym til ape, etterlikne
23. Antonym til fattig (omvendt)
24. Synonym til føle, fornemme
25. Vektenhet (fork.)

Loddrett:

1. Synonym til herm, etterlikn!
2. Synonym til spekulér, bruk
hodet!
4. Synonym til flammen (gam-
melt ord)
5. Tykk ullfrakk som har fått
navn etter et sted i Irland
6. Steintøy laget av leire
7. Synonym til hyppig, titt
8. Antonym til 7 loddrett
9. Antonym til tykk
10. Synonym til menn, karer
15. Synonym til stille, fredelig
19. Synonym til steinrøys
21. Synonym til eie, besitte

*Homonymer er ord som staves og
uttales likt, men har ulik betyd-
ning. Ordet krone kan f.eks. bety
både en mynt og bodepynt – alt*

*etter den sammenhengen det står i.
I kryssordet ville det stå: Mynt/bode-
pynt. Løsningen (nøkkelordet) blir
ber krone.*

Bokmål

Kryss B

**Emne: Synonymer, antonymer,
homonymer**

Vannrett:

1. Antonym til tomt
5. Øm/rift
6. Tall/senke (f.eks. et flagg)
8. Årstid/eiendomspronomen
9. Antonym til elsker
10. Barsk/snøre, tau
13. Synonym til mark, jorde
14. Antonym til fattig
16. Mynt/er taus
18. Synonym til barket, gammel
sjømann
19. Antonym til tape
20. Synonym til palass, borg
21. Synonym til lege (fork.)
22. Bokstav nr. 5 og nr. 8
24. Synonym til utlegg
27. Synonym til skispor
29. Synonym til renne, skli
30. Synonym til glatt

Loddrett:

1. Sau/mottar
2. Klokke/steinrøys
3. Antonym til stort
4. Synonym til øver
5. Synonym til skramme, rift
6. Synonym til læreemne
7. Synonym til irriterer
9. Bokstav nr. 8 og nr. 14
11. Synonym til kort underbukse
12. Synonym til gjenlyd
15. Synonym til galt
16. Antonym til lekk
17. To like vokaler
19. Synonym til falle
21. Synonym til poesi, lyrikk
23. Synonym til skrik
25. Synonym til tosk, flåkjeft
26. Synonym til krøtter
28. Skjenk/tøm!

Norskkryss 3 – 2006

Emner: Synonymer, antonymer, homonymer, fremmedord.

Løsningen sender du til NORSKNYTT v/Jon Hildrum, postboks 399, 7801 Namsos, innen 2. november 2006. Du deltar da i loddtrekningen om ungdomsbøker.

Alle oppgavene må være rett utfylt om du skal være med i trekningen om bokpremier.

Fremmedord som likner hverandre

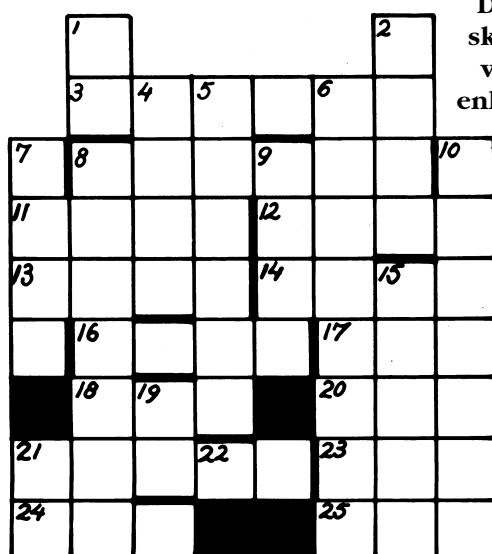
Hvilket av disse ordene betyr –

1. å minske
a refusere b rekvirere c redusere
2. å snakke sammen
a konversere b konservere c kontrollere
3. lovforslag
a proporsjon b provisjon c proposisjon
4. strid, tvist
a kontrast b kontrovers c kontur
5. slaginstrument
a marina b marionett c marimba

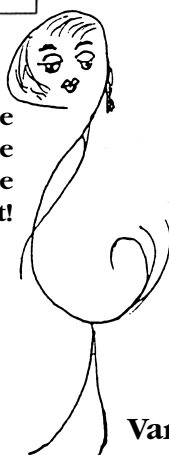
Skriv tippetegna, a, b, eller c, her:

1	2	3	4	5

Kryss C

Dette skulle være enkelt!

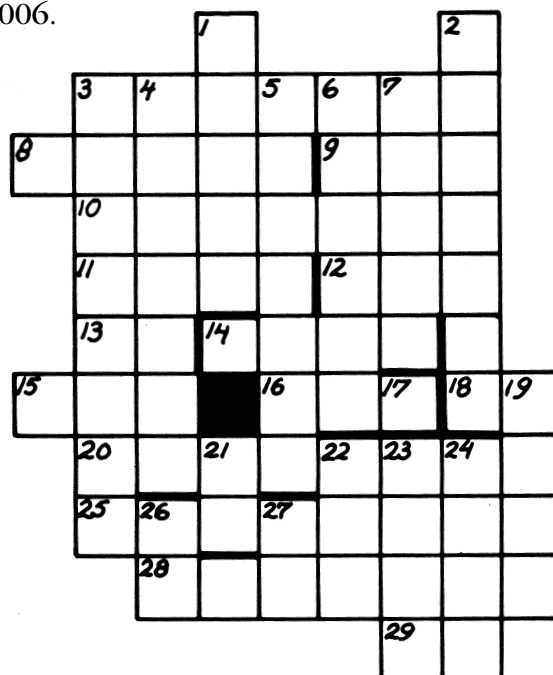
Var oppgavene lette å løse? _____

Navn: _____ Klasse: _____

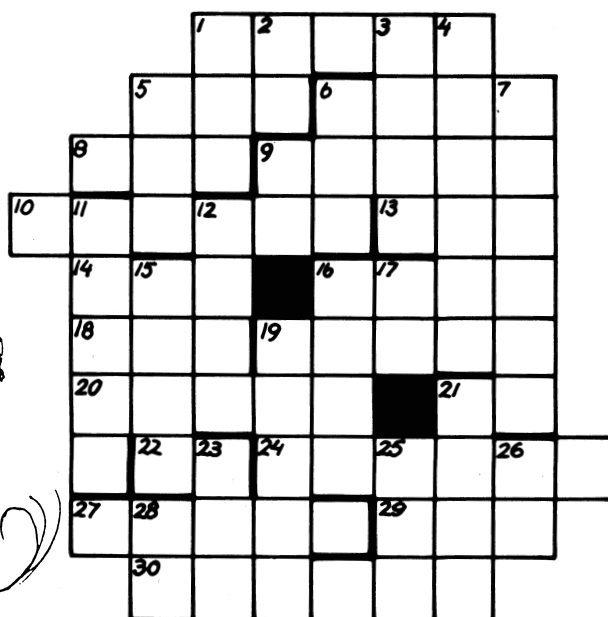
Skole: _____

Adresse: _____

Kryss A

Kryss B

Til eleven: Du skal skrive EN av oppgavene.
Skriv nummer og overskrift på oppgaven din.

LANGSVARSOPPGAVER

1 BARN

Et barn

*Et barn som kritiseres,
lærer seg å fordømme.
Et barn som straffes,
lærer seg å slåss.
Et barn som hånes,
lærer seg å bli sky.
Et barn som utsettes for ironi,
får dårlig samvittighet.
Et barn som oppmuntres,
lærer seg fortrolighet.
Et barn som møtes med toleranse,
lærer seg tålmodighet.
Et barn som får ros,
lærer seg å verdsette.
Et barn som opplever rent spill,
lærer seg rettferdighet.
Et barn som får føle vennskap,
lærer seg vennlighet.
Et barn som får oppleve trygghet,
lærer seg tiltro.
Et barn som blir satt pris på
og får kjærtegn,
lærer seg å kjenne kjærlighet til verden.*

(Fritt oversatt etter Dorothy Law Nolte)

Velg ut ei eller flere setninger fra tekstene om barn på denne siden. Skriv et intervju, et brev, et kåseri eller en artikkel som bygger på utvalget ditt.

Lag selv en passende overskrift.

eller

Velg ei setning fra tekstene om barn. Skriv på grunnlag av denne setninga ei fortelling.

Bruk setninga som du valgte ut som overskrift.

Da søster kom

otte pund vejede du
da du kom ud i lyset til os

dagen kom
hvor vi måtte bære dig

jeg følte
dit lille bløde hoved
i min hånd

min arm holdt
under din ryg
og jeg følte
dit hjerte banke

forsiktig
gav jeg dig
til bror

han smilte
mildt undrende
og trykkede dig
ind til sig

mor tog dig
kyssede dig
og lagde dig
forsigtigt
i sengen

og fylt
af ømhed
stod i
og så ned
i dine øjne

*Lena Nielsen
dansk forfatter*

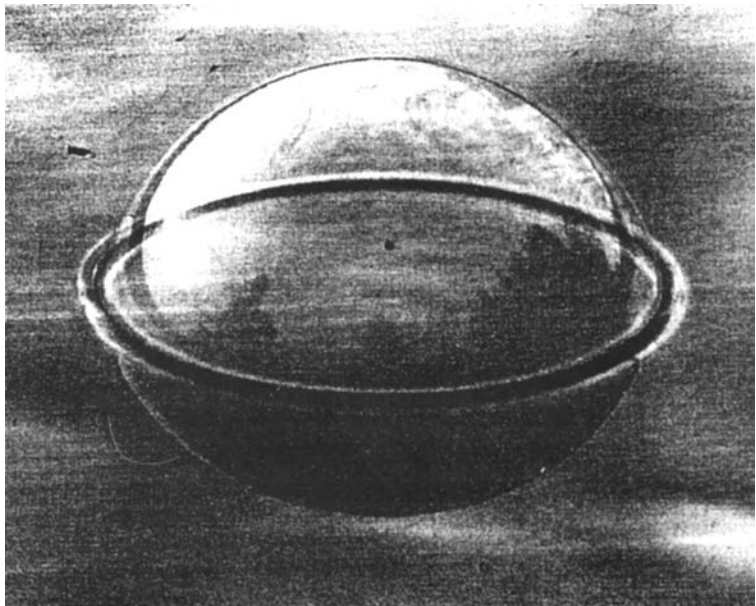

2 SMÅ MENNESKER – SVIMLENDE ROM

**små mennesker
på en liten klode
i et svimlende rom**

**burde vi
sitte litt tettere
sammen?**

Nadine Marsh

Skriv en tekst med utgangspunkt i diktet. Velg en passende sjanger.

Overskrift: Lag overskrift selv.

3 KJØRETUREN

Du og en voksen person kjører bil på en øde strekning. Dere tar opp to haikere som til å begynne med er både pratsomme og hyggelige. Men plutselig skjer det noe overraskende.

Fortell om kjøreturen fra det tidspunkt da denne overraskelsen skjer.

Overskrift: Kjøreturen.

4 DETTE ER JEG OPPTATT AV

Du har sikkert ei sak som du er sterkt opptatt av. Kanskje er det ei sak som angår lokalmiljøet ditt eller ei sak som angår landet vårt eller hele verden. Skriv om ei slik sak. Du kan velge sjanger. Her er noen forslag: Artikkel, intervju, foredrag, fabel, reportasje. Du kan gjerne flette inn et dikt inn i en annen sjanger om du synes det passer.

Lag overskrift selv.

5 OM Å VÆRE REDD

De aller fleste er redde for et eller annet. Her er en liste over hva 3000 personer har fortalt at de er redde for:

(Når summen langt overstiger 100 prosent, skyldes det at mange personer nevner mer enn en ting de er redde for.)

1. Å si noe offentlig (41%)
2. Store høyder (32%)
3. Mygg og andre insekter (22%)
4. Økonomiske problemer (22%)
5. Dypt vann (22%)
6. Sykdommer (19%)
7. Døden (19%)
8. Å fly (18%)
9. Ensomhet (14%)
10. Hunder (11%)
11. Å kjøre bil, eller sitte på (9%)
12. Mørke (8%)
13. Heiser (8%)
14. Rulletrapper (5%)

Dette er ungdomsskolelever redde for:

- Selv er jeg mest redd for å si noe offentlig og for sykdommer. Det at jeg er mer redd for sykdommer enn for døden, tror jeg kommer av at døden virker mer uvirkelig og langt borte, mens sykdommer kommer og går ustanselig, noen verre enn andre.

Lill

- Jeg er redd for at mennesker kan ødelegge jorda, jeg synes det er grunn til å tenke på det.

Svein

- Det jeg er mest redd for, er hunder, ikke de store sjæferne, men de små tette grønlandshundene. Jeg tror det skriver seg fra da jeg var liten og ble bitt av en sånn hund.

Camilla

- Når man er redd, tenker man alltid det verste. For eksempel mange som sitter i et fly tenker slik: «Hva om flyet styrtet nå!»

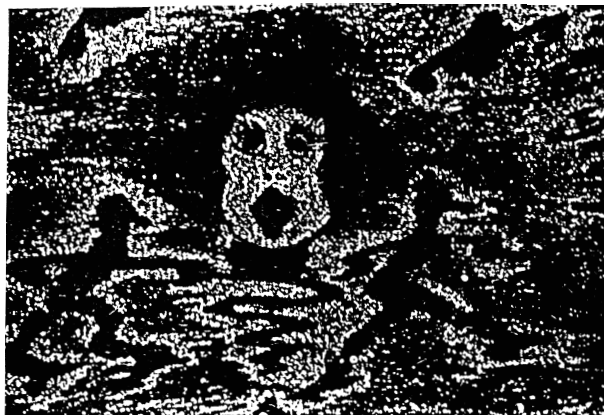
Truls

- Før var jeg redd for blautmyrer. Denne redse len kom sikkert av at jeg for 8-10 år siden gikk gjennom isen over et myrhull og fikk myr til skuldrene. Det var bare så vidt jeg ikke druknet i dette myrhullet.

Stine

Vi snakker med psykologen om redsel: – Hva er egentlig redsel?

- Vi kan vel si at det er et kroppslig og følelses messig ubehag. Ellers deler vi gjerne redselen inn i to slag. Når vi snakker om frykt, mener vi redsel som knytter seg til bestemte ting. Altså: Vi vet at vi er redd for bestemte ting - og kanskje personer osv. Denne slags redsel er lettest å hanskes med. Vanskeligere er det vi kaller angst. Dette ordet bruker vi om den redselen som vi ikke kan bestemme eller knytte til noen bestemt. Den som er plaget av angst, føler seg truet og er redd for omgivelsene. En er altså redd, men kan ikke si at redselen kommer av noe bestemt.

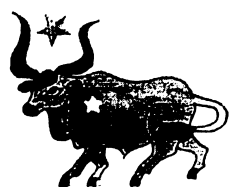

Skriv en tekst om hva du er redd for. Hvilke tanker har du om redsel. Velg selv en høvelig sjanger. **Lag overskrift selv.**

6 HOROSKOPET

En dag leser du horoskopet ditt for neste uke, og der står det:

“Arbeidet går godt nå, og du blir verdsatt for det du gjør. Uka er god for samarbeid. Vær så aktiv som mulig i begynnelsen av uka, så kan du slappe av og more deg mot slutten. Økonomien er bra, men vær litt forsiktig dersom det er snakk om å satse mange penger. Du vil oppleve kjærligheten mer intenst enn på lenge.”

TYREN

21. april–21. mai

KREPSEN

22 juni–22. juli

JOMFRUEN

24. august–23. september

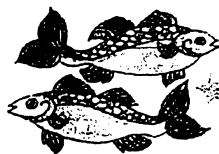
SKORPIONEN

24 oktober–22. november

STENBUKKEN

23. desember–20. januar

FISKENE

19. februar 20 mars

VEKTEN

24. september–23. oktober

SKYTTE

23. november–21. desember

VANNMANNEN

21. januar–18. februar

VÆREN

21. mars–20. april

TVILLINGENE

22 mai–21. juni

LØVEN

23. juli–23. august

Fra «Hjemmet»

Gikk astrologens spådommer i oppfyllelse, eller...?

Skriv ei fortelling, ei novelle eller et brev til en venn med horoskopet ditt som utgangspunkt.

Overskrift: Horoskopet

eller:

Skriv et essay eller en artikkel med horoskop som tema.

Lag overskrift sjøl.

I historiene under er periodene kommet i feil rekkefølge. Skriv historiene med tydelig og vakker skrift, slik at det blir skikkelig sammenheng i dem.

1.

«Nei takk, det fins ikke småfugler der jeg bor,» svarte dama.

En mann som hette Oskar, stod på torget og solgte jule-nek.

«Det gjør ingenting,» sa Oskar, «for det fins heller ikke korn på dette neket.»

«Kjøp dette flotte neket!» ropte Oskar til ei dame som gikk forbi.

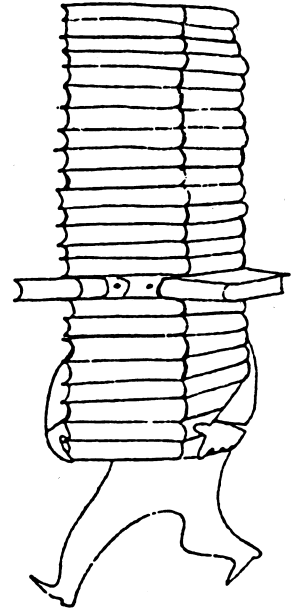
2.

«Forsøk mine varer, og De kommer hit igjen!»

«For å levere varene tilbake.»

En morgen fant han denne tilføyelsen på plakaten:

En kjøpmann satte opp en plakat med disse ordene på butikkdøra:

Nynorsk

3.

Han gjorde eit kjempehopp og landa på båtdekket.

Monsen kom til kaia akkurat da rutebåten la frå land.

Da han kom til seg sjølv att, gløtta han inn mot land.

«Hoppa eg verkeleg så langt?»

Ei stund låg han halvt i svime på dekket.

«Trøste meg,» hiksta han da han såg avstanden til kaia.

4.

Først sa dansken: «Eg sparka ein fotball over eit hus, eg.»

Ein danske, ein svenske og ein nordmann krangla om kven som var best til å sparke.

«Eg fekk sølv,» svarte dansken.

«Kva fekk du for det da?» spurde dei to andre dansken.

«Eg fekk gull,» svarte svensken stolt.

«Vond fot,» svarte han stutt.

Så sa svensken: «Eg sparka ein fotball over to hus, eg.»

«Kva fekk du for det da?» spurte dei to andre nordmannen.

Til slutt sa nordmannen: «Eg sparka ein murstein over tre hus, eg.»

«Kva fekk du for det da?» spurde dei to andre svensken.

5.

Ordspråk hulter til bulter

1. heime men bra best **borte**

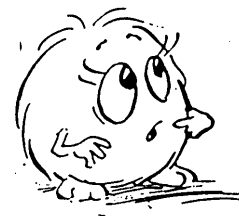
2. som sist best ler **den** ler

3. var etter enn **betre** snar føre

4. allting enden bra godt **når** er er

5. musene er **når** katten bordet på danser borte

Fra fremmedord til norske ord

A. Synonymer – antonymer

Sett inn i skjemaet nedenfor de rette ordene, slik det er gjort i det første eksemplet.

Ordsamling for spalten "Antonym – fremmedord":

Minimum, suksess, horisontal, immigrere, senior, passiv, import, diktatur, pessimistisk.

Synonym		Antonym	
Fremmedord	Norsk ord	Fremmedord	Norsk ord
1 komisk	morsom	tragisk	sørgelig
2 eksport			
3 vertikal			
4 junior			
5 optimistisk			
6 aktiv			
7 fiasko			
8 maksimum			
9 demokrati			
10 emigrere			

A B C D E F G H I J K L M N O P Q

B. Skriv fremmedordene rett

Skal det være enkel eller dobbel konsonant i disse fremmedordene? Skriv ordene rett.

Bruk ordlista dersom du er i tvil.

1. ka-erat (m)	11. intere-ant (s) .....
2. a-elsin (p)	12. ko-ossal (l) .....
3. tu-el (n)	13. kvi-ering (t) .....
4. a-resse (d)	14. i-sekt (n) .....
5. bu-ett (k)	15. para-ell (l) .....
6. ka-erolle (s)	16. bi-ett (l) .....
7. a-estere (r)	17. a-laas (p) .....
8. mi-ion (l)	18. a-orakk (n) .....
9. ba-ong (l)	19. ko-isjon (l) .....
10. a-arat (p)	20. lo-omotiv (k) .....

Skriv og syng et stev du også

Melodi: Nystevtonen

**Først må du punge ut masse kroner.
Så pinest hørsla av høge toner.
Og ingen hører deg, arme krek.
Lell er det moro på diskotek.**

J.H.

**Liv-Anne dribler og skårer ofte.
Og skota hennar er ikkje softe.
Frå spisse vinklar skrus ballen inn.
Og laget jublar når "Friskus" vinn.**

J.H.

I folkediktinga var stevet et uhøytidelig leilighetsvers, nesten som limericken er det i dag. Folk diktet om hendinger i hverdagen, ofte kom slike vers på sparket. Sistelinja burde ha en morsom snert i seg.

Nystevet kom visstnok til Norge på 1500-tallet, og det er ennå i bruk i noen bygder. Stevet ble mange steder brukt i vekselsang, stevkamp som det kaltes.

Nystevet skal ha fire linjer med enderim. Linjene skal rime parvis, første og andre linje med kvinnelig rim (to-stavingsord). Tredje og fjerde linje har mannlig rim (en-stavingsord). (Se på eksemplene.) Nystevet synges vanligvis på nystevtonen, samme melodi (i moll) som brukes i Ivar Aasen-sangen «Til lags åt alle kan ingen gjera.» Som dur-melodi kan brukes samme melodi som i Margrethe Munthe-sangen «Jeg takker borte -». Her er enda et par moderne nystev:

**I lufta flaksar det meir enn kråker
og hauk og hegge og fiskemåker.
Når natta stundar på kan du sjå
ein blank tallerken høgt i det blå.**

J.H.

**Med ring i nesen og bolt i leppa
ho står der einsam, er sur og deppa
For vennen drog med eit mopedtjei.
Dei lo og vinka og ropte hei.**

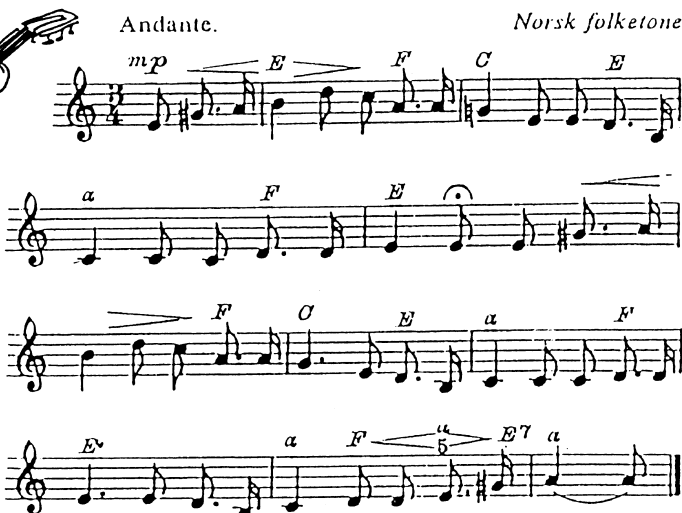
J.H.

Skriv et eller flere stev du også. Hent emner fra hverdagen. Syng stevene i klassen. Kanskje blir det så mange stev at dere kan lage klassens stevsamling med tegninger til.

Nystevtonen

Andante. Norsk folketone

Kryssordløsninger 2 – 2006

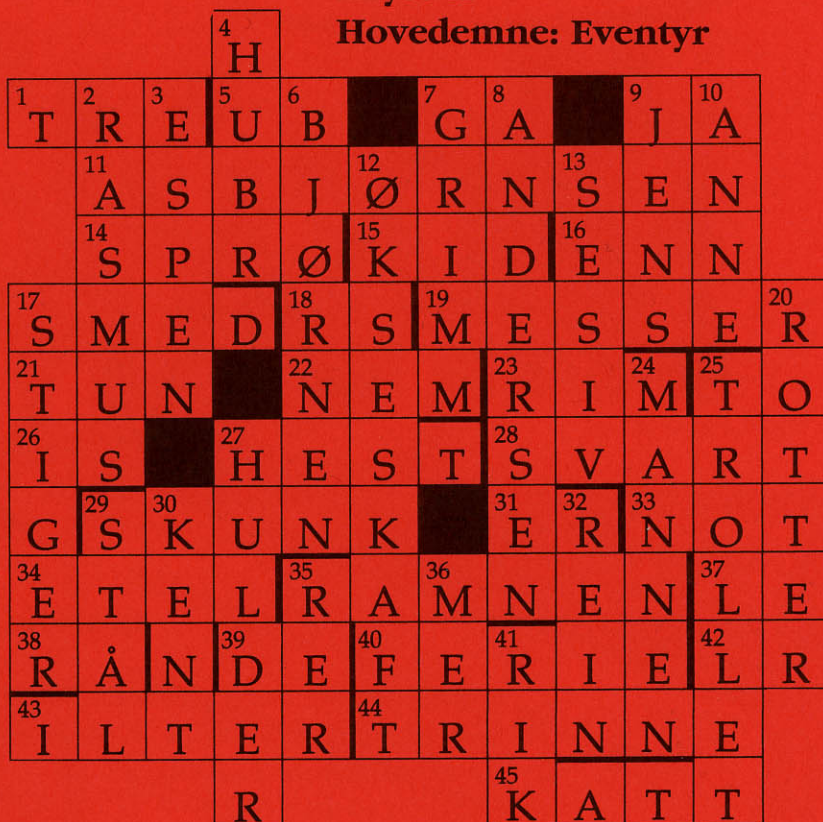
Bokmål

25 loddrett
i kryss A

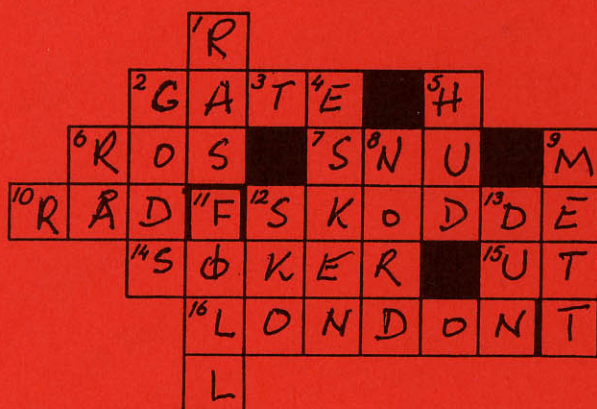
Kryss A

Hovedemne: Eventyr

Kryss B

Hovedemne: Synonymer/antonymer

Limerick for to stemmer

Barneprat om nye fedre

Melodi: Maren i Myra

“Vi fikk oss en ny far i går,
har bart og han heter visst Bård.”

“Ja, Bård han er grei.

Men han reiste sin vei.

Han var pappa hos oss i et år.”

J.H.

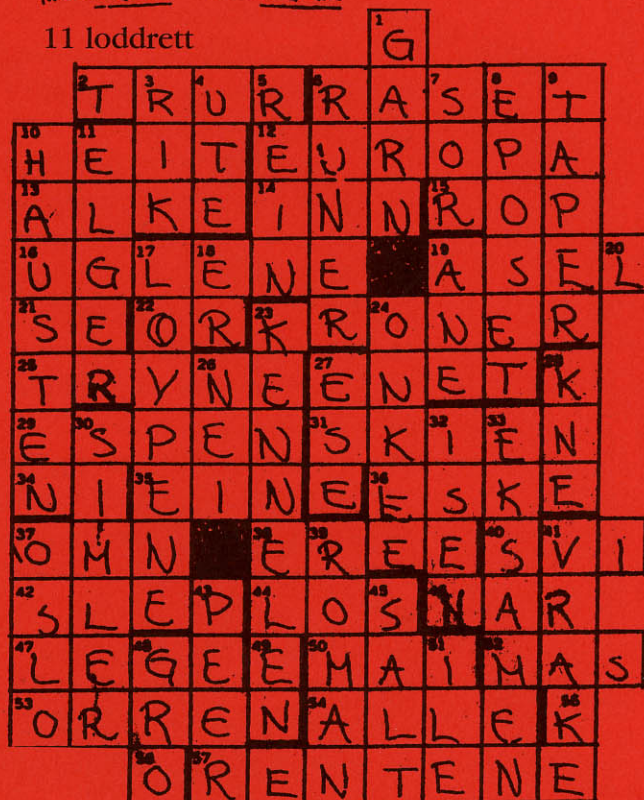
Løsning på avkryssingsskjemaet side 11:

Alle ordene kan også brukes på bokmål.

Nynorsk

11 loddrett

NORSKnytt

Norsknytt 3 – 2006

Innhold

- 1 Nynorsken har overrislet bokmålet med forfriskende dialektord
Spill på lag med Sokrates Slipp filosofien inn i skolen
- 2 Kryssordvinnere 2 - 2006
Diktet er ei gåte
- 3 Tenk at jeg er født - litt hverdagsfilosofi
- 4 Vårt nasjonaldrama Peer Gynt
- 6 Sjangrene kjenner du
- 7 Morsomt å møte fremmedord på reisen
Ordlek med palindromer
- 8 Ta en tekstsjekk før du leverer
- 9 Sammenligning - uunnværlig litterært virkemiddel
- 10 Elektroniske ordbøker gir rettskrivningshjelp
- 11 Tillatt på bokmål?
- 12 Spar på de store bokstavene
- 13 Dikt videre på Per Spelmann og andre folkeviser
- 14 Simon Gløgg i fare - igjen
- 15 Skrivestafett - alle skriver samtidig
- NORSKNYTT'S MIDTSIDER
- 16 Ord- og tekstjakt
- 18 Skriv brev til en forfatter
- 19 Kjære Olav Duun
- 20 To skøyaraktige kraftkarar
- 21 Slik blir du en bedre skriver - åtte forslag
- 22 Norskkryst 3 - 2006, nynorsk
- 24 Norskkryst 3 - 2006, bokmål
- 26 Tentamensoppgaver i norsk
- 30 Hulter til bulter-historier
- 31 Fra fremmedord til norske ord
- 32 Skriv og syng: Stev fra vår tid
- 33 Kryssordløsninger 2 - 2006

SKILT

To skilt i ei gate på Hilt
de flørtet og hadde det gildt.
"Er du gift?" spør den ene
den runde og pene.
"Slett ikke, for jeg er jo skilt."
J.H.